

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

”MIHIN NE SIJAISVANHEMMAT OIKEESTI SITOUTUU”

Sijaisvanhempien kokemuksia ennakkovalmennuksesta ja
alkuvaiheen tuesta Päijät-Hämeessä

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Opinnäytetyö
Kevät 2014
Anttila Noora
Gencer Zeynep

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

ANTTILA, NOORA & GENCER, ZEYNEP: ”Mihin ne sijaisvanhemmat oikeesti sitoutuu” Sijaisvanhempien kokemuksia ennakkovalmennuksesta ja alkuvaiheen tuesta Päijät-Hämeessä

Sosiaalialan koulutusohjelma, sosiaalipedagoginen aikuistyö
opinnäytetyö, 59 sivua, 5 liitesivua

Kevät 2014

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia Päijät-Hämeessä toimivien sijaisperheiden kokemuksia saamastaan tuesta. Tavoitteena on tuottaa tietoa Lahden seudulliselle lastensuojelun perhehoidolle sijaisvanhempien kokemuksista tarjottavasta tuesta ja siitä mitä he kaipaavat siihen lisää. Tutkimuksessamme keskitymme kahteen isoon osioon, PRIDE-ennakkovalmennukseen sekä Startti alkuvaiheen tukeen – sijoituksen ensimmäisen vuoden aikana.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, johon osallistui neljä sijaisvanhempaa Päijät-Hämeen alueelta. He ovat toimineet sijaivanhempina noin vuoden ajan haastattelu hetkellä. Tutkimuksessamme aineistonkeruumenetelmänä käytimme puolistrukturoitua haastattelua ja aineiston analysoimme aineistolähtöisesti.

Tutkimustuloksista ilmenee sijaisvanhempien tyytyväisyys saatuun tukeen, mutta myös kehittämiskohteita löytyy PRIDE-ennakkovalmennukseen sekä Startti alkuvaiheen tukeen. Pyrimme esittämään tutkimustuloksemme siten, että niiden pohjalta olisi helppo tehdä johtopäätöksiä, jotta tukimuotoja voitaisiin kehittää vielä kattavammiksi.

Johtopäätöstemme mukaan sijaisvanhempien kokemus PRIDE-ennakkovalmennuksesta on hyvä, vaikka suhtautuminen aluksi olikin negatiivista. Tutkimuksessamme ilmenee sijaisvanhempien tarve konkreettisempaan tietoon ja he kaipaavat käytännönläheisempiä esimerkkejä arkeen. Startti alkuvaiheen tuki -työskentelyyn sijaisvanhemmat ovat tyytyväisiä ja he pitävät sitä hyvänä jatkumona PRIDE-ennakkovalmennukselle. Sijaisvanhemmat pitävät tärkeänä Startti-alkuvaiheen tukityöskentelyn aikana sosiaaliohjaajan kanssa käytyjä keskusteluja, mutta ihmettelevät miksei lasta tavata työskentelyn aikana. Startti-alkuvaiheen tuen materiaaliin he kaipaavat myös pieniä muutoksia, jotta materiaali palvelisi sijaisvanhempien tarpeita paremmin.

Asiasanat: lastensuojelun perhehoito, sijaisvanhempi, perhehoitaja, kvalitatiivinen tutkimus, ennakkovalmennus, alkuvaiheen tuki

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social services

ANTTILA, NOORA & GENCER, Zeynep: "What do the foster parents' really commit to" Foster carers testimonials of training and first year support in Päijät-Häme

Bachelor's Thesis in social pedagogy for work with adults. 59 pages, 5 pages of appendices

Spring 2014

ABSTRACT

The purpose of this study is to survey foster parents' testimonials of training and first years support in Päijät-Häme area. Our goal was to give information for child welfare from thoughts that foster parents have on the support that they have had and what they wanted more. In our study we focused on two areas, PRIDE-training and Startti- first year support.

This is a qualitative study in which four foster parents from Päijät-Häme region took part. They have been foster parents for one year. The material was collected as a half structured interview and analyzed inductively.

The results indicate that foster parents were satisfied with the support that they have had in the first year, but some empowerment in PRIDE-training and Startti-first year support were needed. We tried to present our data in such a way that on their basis it would be easy to draw a conclusion, in order to develop more comprehensive forms of support.

Our conclusion is that foster parents' experienced PRIDE-training to be good, although they acted negatively at first. Our study showed the need for more concrete information for foster parents and they needed more practical examples of every day life. Foster parents were happy with Startti first year support and they considered it a good continuation of the PRIDE-training. Foster parents stressed the importance of first year support; the work with the chief of social counselor was important. Foster parent wondered why children weren't involved in the first year meetings. They also needed some changes in first year support material, so that it could serve their needs even better.

Key words: child welfare, foster care, foster parent, qualitative study, PRIDE-training, first year support

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	2
2	PERHEHOITO SIJASHUOLLON MUOTONA	4
2.1	Sijaishuolto	4
2.2	Lastensuojelun perhehoito	5
2.2.1	Lastensuojelun perhehoidon tilanne ja ajankohtaisia tilastoja	7
2.2.2	Lahden seudullinen lastensuojelun perhehoito	8
2.3	Perhehoitaja	10
2.4	Sijaisvanhemmuus	11
2.5	Hankkeita ja tutkimuksia aiheesta	11
3	LASTENSUOJELUN PERHEHOIDON SIJAISVANHEMMILLE TARJOAMAT TUKIMUODOT	14
3.1	PRIDE -ennakkovalmennus	14
3.2	Startti – Alkuvaiheen tuki uuden sijoituksen alkaessa	16
3.3	Muut tukimuodot	17
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
4.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimustehtävä	21
4.2	Tutkimusmenetelmänä puolistrukturoitu haastattelu	22
4.3	Aineiston hankinta	23
4.4	Tutkimusaineiston analysointi	24
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	26
5.1	PRIDE -ennakkovalmennus osana sijaisvanhemmuuden tukemista	26
5.1.1	Sijaisvanhempien kokemuksia PRIDE - ennakkovalmennuksesta	26
5.1.2	Sijaisvanhempien ajatuksia ennakkovalmennuksen materiaalista	28
5.1.3	Sijaisvanhempien ajatuksia ennakkovalmennuksen kehittämisestä	30
5.2	Alkuvaiheen tuki Startti osana sijaisvanhemmuuden tukemista	31
5.2.1	Sijaisvanhempien kokemuksia alkuvaiheen tuesta Startista	32
5.2.2	Sijaisvanhempien kokemuksia alkuvaiheen tuen materiaalista	33
5.2.3	Sijaisvanhempien ajatuksia alkuvaiheen tuen kehittämisestä	35
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	37

6.1	Ennakovalmennus	37
6.2	Startti - alkuvaiheen tuki	40
7	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	46
8	POHDINTA	48
	LÄHTEET	53
	LIITTEET	59
	LIITE 1	60
	LIITE 2	61
	LIITE 3	63
	LIITE 4	64

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme käsittelee sijaisvanhempien omia kokemuksia PRIDE -ennakkovalmennuksesta sekä alkuvaiheen tuesta Startista, joka on kehitetty seudullisesti Päijät-Hämeen alueen sijaisvanhemmille. Startti-alkuvaiheen tuki – uuden sijoituksen alkaessa on kehitetty vuonna 2009 osana perhehoidon hanketta ja sijaisvanhempien kokemuksia siitä ei ole tutkittu lainkaan. PRIDE -ennakkovalmennus on otettu tutkimukseemme mukaan, koska se kuuluu olennaisena osana alkuvaiheen tukeen ja sijoituksen ensivaiheisiin. Kokemusten lisäksi keräsimme sijaisvanhemmilta tietoa siitä, kuinka PRIDE -ennakkovalmennusta sekä Startti-alkuvaiheen tukea sijoituksen alussa tulisi heidän mielestään kehittää.

Aihe on ajankohtainen, sillä vuonna 2012 lastensuojelulakiin tulleen uudistuksen myötä lasten ensisijainen sijoituspaikka on perhehoito (Lastensuojelulaki 316/2011, 50§). Perhehoito on myös taloudellisesti laitoshoidon edullisempi paikka sijoittaa lapsi (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2012, 57). Sijaishuollossa painopiste on siis siirtymässä laitoshoidosta enemmän perhehoitoon, jolloin on hyvä tutkia millaisena sijaisvanhemmat kokevat saamansa tuen ja kuinka sitä voisi parantaa vastaamaan heidän tarpeitaan.

Useat kunnat ovat viime vuosina alkaneet kehittää sijaisvanhemmille tarjottavaa ensimmäisen vuoden tukea. Perhehoidon tarjoamaa tukea on kehitetty niin, että se olisi jatkumona PRIDE -ennakkovalmennukselle ja että tapaamiskerrat palvelisivat sijaisvanhempien tarpeita. Painopisteet eri kuntien järjestämässä tuessa ovat kuitenkin eri aihealueissa, osassa kiinnitetään huomiota kiintymyssuhteen luomiseen, toisessa taas panostetaan biologisen perheen kanssa toimimiseen ja joissain kunnissa taas tukea annetaan eri osa-alueille tasapuolisesti. Tuen tarkoituksena on sijaisvanhempien jaksaminen arjessa sekä sijoituksen jatkuminen.

Aihe valikoitui yhteisen kiinnostuksemme kautta. Lastensuojelulaitoksessa sekä lastensuojelun perhehoidossa suoritetut harjoittelut antoivat lopullisen mielenkiinnon sijaisvanhemmuuteen ja sen tutkimiseen. Otimme yhteyttä lastensuojelun perhehoitoon ja heidän kauttaan muodostui aiheemme

sijaisvanhempien kokemuksista sijoituksen alkuvaiheen tuesta yhdistettynä PRIDE-ennakkovalmennukseen.

2 PERHEHOITO SIJAISHUOLLON MUOTONA

Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 417/2007, 1§). Lähtökohtana lastensuojelussa on aina vanhempien tukeminen niin, että lapsen/nuoren oikeudet toteutuvat hänen omassa kotonaan. Aina tämä ei kuitenkaan toteudu ja tällöin lapsi tarvitsee kodin ulkopuolista sijoituspaikkaa. Lapsen elinolojen vaarantuessa lastensuojelun tarkoituksena on tarjota lapselle turvallinen ympäristö kasvaa. (Perhehoitoliitto 2014a.) Lastensuojelulain muutoksesta johtuen, sijaishuolto on järjestettävä ensisijaisesti perhehoitona (Lastensuojelulaki 316/2011, 50§). Kaikilla sijoitetuilla lapsilla tulee olla mahdollisuus hyvään perhe-elämään ja lapsi hyötyykin lähes aina perhehoitoon sijoittamisesta. Perheessä kasvaminen varmistaa lapselle pysyvät ihmissuhteet ja sitoutuneet aikuiset. (Hakkarainen, Paloniemi & Heinonen 2013.)

2.1 Sijaishuolto

Lastensuojelulain 88/2010 49§:n mukaan lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen perusteella sijotetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoa voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla lapsen tarpeita edellyttämällä tavalla. (Lastensuojelulaki 88/2010, 49§).

Lapsi otetaan huostaan, jos huomataan puutteita lapsen huolenpidossa tai kasvuolosuhteet vaarantavat lapsen terveyden tai kehityksen. Huostaanotto voidaan toteuttaa myös, jos lapsi vaarantaa omilla teoillaan terveyttään tai kehitystään. Huostaanottoon ryhdytään vain, jos avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä tai jos arvioidaan sijaishuollon olevan lapsen edun mukainen. (Lastensuojelulaki 417/2007, 40§.)

Sijaishuoltopaikkaa valitessa tulee kiinnittää erityinen huomio huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarussuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Laitoshuoltoa järjestetään, jos sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti tukitoimien avulla

perhehoidossa tai muualla. (Lastensuojelulaki 316/2011, 50§.) Vuonna 2012 tulleen lastensuojelun lakimuutoksen mukaan lapsen sijaishuolto on ensisijaisesti järjestettävä perhehoidossa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011).

2.2 Lastensuojelun perhehoito

Lastensuojelun perhehoito tarkoittaa lapsen hoitoa ja kasvatusta sekä muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä kodin ulkopuolella sijaisperheessä. Lastensuojelun perhehoitoa voidaan käyttää huostaanotettujen ja kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten hoidon järjestämiseksi tai jos lapsi sijoitetaan avohuollon tukitoimena. Perhehoitoa annetaan lapselle, joka ei ole laitoshuollon tarpeessa ja jonka hoitoa, kasvatusta tai muuta huolenpitoa ei voida järjestää lapsen omassa kodissa, läheisverkostossa tai muissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. (Sosiaalihuoltolaki 1992/311, 25§.)

Perhehoidolla mahdollistetaan pysyvät ihmissuhteet ja elinympäristö, jossa lapsi voi osallistua arjen askareisiin ja toimiin sekä olla osana perhettä (Ketola 2008a, 22). Vuonna 2012 perhehoidosta tuli sijaishuollon ensisijainen sijoitusmuoto (Lastensuojelulaki 417/2007 50§). Vuonna 2012 Valtiontalouden tarkastusviraston teettämän tuloksellisuusraportin (57) mukaan perhehoidon kustannukset olivat eräässä kunnassa 15 000 euroa/lapsi/vuosi, kun taas laitossijoituksissa kustannukset olivat 40 000 euroa/lapsi/vuosi. Mikäli kunnat suosivat perhehoitoa, saadaan sijaishuollon kustannuksia pienennettyä 70 000-100 000 euroa/vuosi/lapsi. Syy perhehoidon ensisijaiseen tarjoamiseen ei ole siis ainoastaan laissa vaan se on myös kunnille edullisempaa sekä parempi vaihtoehto lapsen emotionaalisen kehityksen kannalta. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2012, 57; Sijaisvanhemmaksi 2014c).

Lastensuojelun sijaisperheitä valmennetaan ja tuetaan pääasiassa kunnissa sekä kolmannen sektorin järjestöissä (Ketola 2008b, 47). Esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry voi hoitaa kunnan toimeksiannosta lapsen perhesijoituksen ja sen jälkeisen perhehoidon. Heidän palveluihin kuuluu perheiden valmennus, lapsen tai nuoren sijoitus sijaisperheeseen sekä perhehoidon aikana annettava tuki ja täydennyskoulutus. Pelastakaa Lapset ry toteuttaa sekä lyhyt- että pitkäaikaista

lastensuojelun perhehoitoa ja heidän piirissään on vuosittain noin 350 perhehoidon piirissä olevaa lasta ja nuorta. (Pelastakaa Lapset ry 2014.)

Perhehoitokumppanit tarjoaa lastensuojelun perhehoidon palveluja ja se erikoistunut vahvasti tuettuun perhehoitoon. Vahvasti tuettu lastensuojelun perhehoito merkitsee lapsilähtöistä perhehoitoa sekä riittävää ja oikea-aikaista tukea sijaisvanhemmille. Perhehoitokumppanit täydentää kuntien tuottamia perhehoidon palveluita ja se voi toimia kumppanina sijoittajakunnille lastensuojelun perhehoidossa. Perhehoitokumppanit tarjoavat myös lyhytaikaista perhehoitoa. Perhehoitokumppaneiden toiminta-ajatus perustuu FCA:n luomaan perhehoidon malliin, joka on lähtöisin Isosta-Britanniasta, jossa se on tällä hetkellä suurin yksityinen perhehoidon palveluiden tuottaja ja toimija. Se toimii myös Irlannissa, Uudessa-Seelannissa sekä Australiassa. (Perhehoitokumppanit 2014.)

Lyhytaikaista perhehoitoa tarjotaan yleisimmin avoimuusmallisena toimenpiteenä. Silloin kysymys on muutamasta päivästä muutamaa kuukauteen kestävästä sijoituksesta. Sijoituksen aikana yhteistyö sijaisperheen, sosiaalityöntekijän sekä biologisten vanhempien kanssa on tiivistä. Kriisiperhe on valmiudessa ottamaan lapsen tai nuoren luokseen mihin vuorokaudenaikaan tahansa. Kriisiperheiden tarve on kasvanut viime vuosina huomattavasti. (Sijaisvanhemmaksi 2014e.)

Pohjoismaissa sijaishuollon muotona käytetään yleisimmin perhehoitoa. Muihin maihin verrattuna sijaishuolto on Suomessa vielä laitospainotteista (Tuloksellisuustarkastuskertomus/lastensuojelu 2012). Ruotsissa yleisin käytetty sijaishuollon muoto on sijaisperhe. Sijaisperheisiin pääsee yli 70 prosenttia kaikista sijoitetuista lapsista. Ruotsin lainsäädännön mukaan sijaisperheellä tarkoitetaan perhettä, johon sosiaalilautakunta sijoittaa lapsen, mutta kyseessä ei ole työsuhde (Hallituksen esitys 2006; Känkänen & Laaksonen 2006, 37.) Norjassa sijaishuoltopaikkoina käytetään pääsääntöisesti sijaisperheitä ja laitoksia. Sijaisperhe on yleisin vaihtoehto, kun lapsi on otettu huostaan. Norjassa sijaisperheissä asuu noin 80 prosenttia kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista. Laitoksia pidetään Norjassa vain väliaikaisina sijoituspaikkoina tai jos lapsi ei selviä tavallisessa perheessä. Tanskassa sijaishuoltopaikat jaetaan kolmeen eri

ryhmään. Yleisimmin sijoituksissa käytetään sijaisperheitä, tavallisten sijaisperheiden lisäksi niihin sisältyvät myös asuntolatyypiset sijoituspaikat. Muita sijoituspaikkoja Tanskassa ovat laitokset sekä kasvatukselliset asumispalvelut. Myös Islannissa lapsi sijoitetaan yleensä perhehoitoon. (Hallituksen esitys 2006.)

Useimmissa maissa perhehoito on samankaltaista, mutta eroavaisuuksiakin löytyy sijaisvanhempien rekrytoinnista, koulutuksesta sekä valvonnassa. Esimerkiksi Puolassa ja Skotlannissa sukulaissijaisvanhemmat eivät ole velvoitettuja ennakkovalmennukseen, mutta heitä tarkkaillaan koko sijoituksen ajan. Ruotsin mallissa taas kaikki sijaisvanhemmat ovat samalla viivalla, kaikki sijaisvanhemmat ovat velvoitettuja käymään samat koulutukset. (Laklija 2011, 16–17.) Ennakkovalmennus eroaa myös eri maissa. Ruotsissa eri kunnissa on erilaiset ennakkovalmennukset, kun taas Suomessa sekä Sloveniassa on käytössä PRIDE-ennakkovalmennus. Ranskassa ennakkovalmennus on pakollinen ja se kestää 300 tuntia, joista 60 tuntia on erikoistumisjaksoa. Ranskassa sijaisvanhemmat ovat velvoitettuja käymään erikoistumiskoulutuksia, kunhan sijoitussopimus on allekirjoitettu. Puolassa annettavan ennakkovalmennuksen on oltava Sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymä. Se sisältää PRIDE-ohjelman sekä Brittiläisen ”Choosing the foster”-ohjelman. (Laklija 2011, 19–20.)

IFCO (International foster care organisation) on kansainvälinen verkosto, joka on luotu tukemaan sijaisperheitä maailmanlaajuisesti. Se koostuu vapaaehtoisista sekä rekisteröityneistä jäsenistä. He tarjoavat monikulttuurisen toiminta-alustan nuorille, sijaisvanhemmille, sosiaalityöntekijöille sekä opiskelijoille. IFCO kannattaa ajatusta siitä, että jokaisella lapsella on oikeus perheeseen ja heidän tehtävänsä on tuottaa tietoa konferensseissa, järjestää konsultaatioita sekä verkostua, jotta tämänkaltainen ajattelumalli yleistyisi. (International foster care organisation 2014.)

2.2.1 Lastensuojelun perhehoidon tilanne ja ajankohtaisia tilastoja

Sijaishuolto Suomessa on enemmän laitospainotteista verrattuna muihin maihin. Ruotsissa ja Isossa-Britanniassa perhehoidon osuus sijaishuollossa on noin 70 %

ja Norjassa se on noin 80 %. (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2012, 10.)

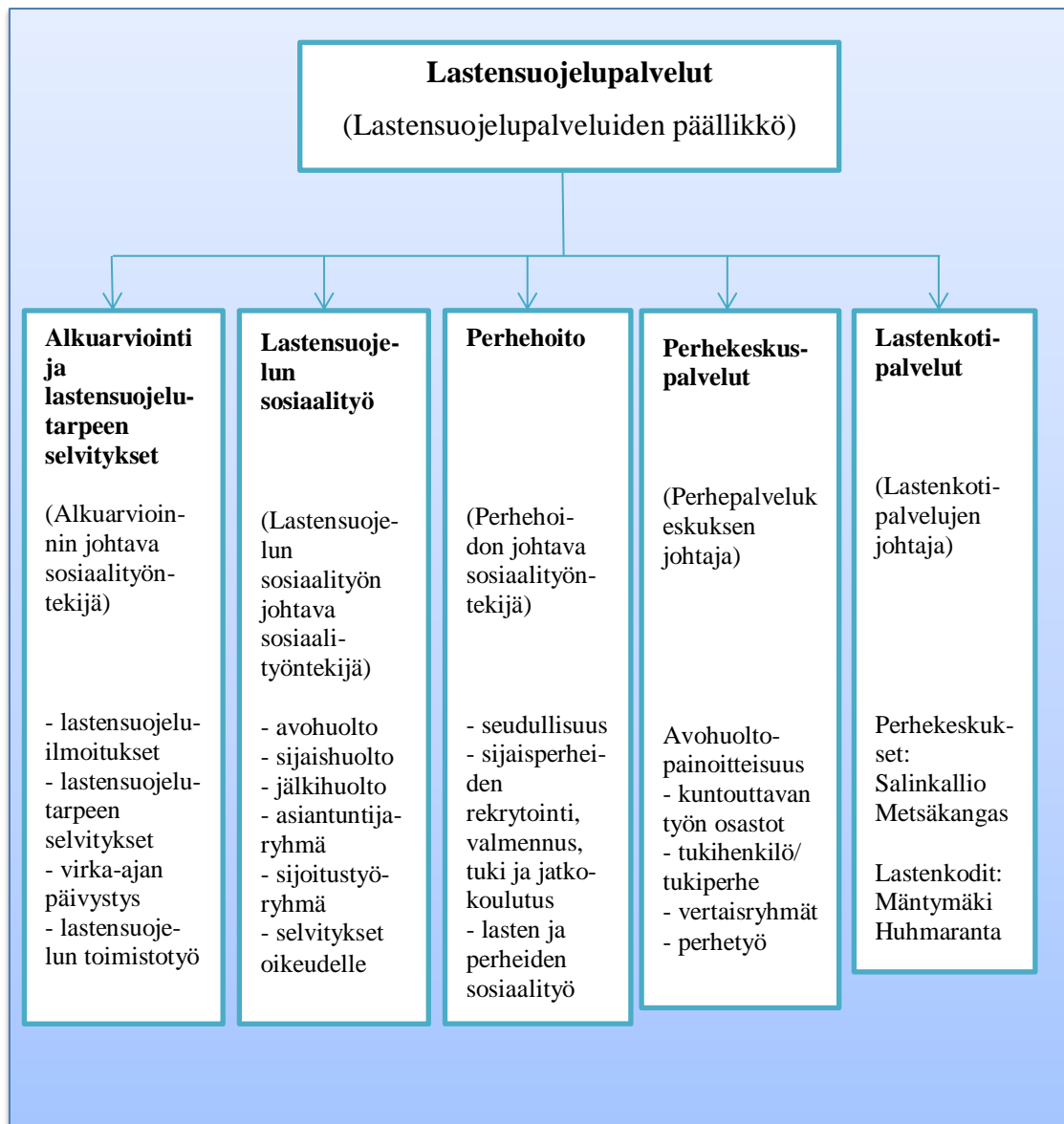
Suomessa vuonna 2012 sijoitetuista lapsista ja nuorista 35,3 % oli sijoitettuna perhehoitoon (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013a). Suomessa vuonna 2012 oli oman kodin ulkopuolelle sijoitettuna 17 830 lasta ja nuorta, joista huostaan otettuja oli 10 675 ja heistä noin puolet oli saanut kodin sijaisperheestä (Sijaisvanhemmaksi 2014a).

Vuosien 1995–2005 aikana kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä kasvoi Suomessa 50 prosentilla (Forsberg & Ritala-Koskinen 2011, 55). Vuonna 1995 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli 10 739 ja vastaava luku vuonna 2005 oli 15 261. Vuonna 2012 kodin ulkopuolelle oli sijoitettu 17 830 lasta ja nuorta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013b.) Vuonna 1991 perhehoitoon oli sijoitettuna 54,4 % kaikista sijoitetuista lapsista ja nuorista, kun taas vuonna 2012 perhehoidon osuus oli vain 35,3 %. Vuosina 1991–2007 perhehoitoon sijoitettujen lasten määrä oli suurempi kuin laitoshoitoon sijoitettujen määrä. Vuodesta 2008 asetelma on kääntynyt niin päin, että laitoshoitoon on sijoitettu enemmän lapsia ja nuoria kuin perhehoitoon. Vuonna 2011 perhehoitoon oli sijoitettuna 33,6 % ja vuonna 2012 luku oli 35,3 %, joten edellisvuodesta on tapahtunut nousua. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2013a.) Muutos johtuu todennäköisesti vuonna 2012 voimaan astuneesta lastensuojelun lakimuutoksesta, jonka mukaan sijaishuolto tulee ensisijaisesti järjestää perhehoitona.

Päijät-Hämeessä oli vuonna 2012 sijoitettu kodin ulkopuolelle 769 lasta ja nuorta, joista huostaanotettuja oli 505. Perhehoitoon oli sijoitettuna 224, ammatilliseen perhekotihoitoon 121 ja laitoshoitoon 347. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2013a.)

2.2.2 Lahden seudullinen lastensuojelun perhehoito

Vuoden 2011 alussa tulleen organisaatio uudistuksen myötä Lahden lastensuojelupalvelut jaettiin viiteen yksikköön, joita ovat alkuarviointi, lastensuojelun sosiaalityö, perhehoito, perhepalvelukeskus ja lastenkotipalvelut (Kuvio 1).

Kuvio 1. Lahden Lastensuojelupalvelut (Lahden kaupunki 2013)

Lahden lastensuojelun perhehoidosta tuli siis osa Lahden lastensuojelupalveluita. Perhehoidon osalta uudistus ei tuonut muutoksia Lahden lastensuojelun perhehoidon yksikköön, vaan yksikkö jatkoi toimintaa seudullisena perhehoitoyksikkönä. Lahden perhehoitoyksikkö on tarjonnut seudullisesti palveluja Päijät-Hämeen alueella 1.3.2010 lähtien. Lahden seudulliseen lastensuojelun perhehoitoyksikköön kuuluu 14 kuntaa, ne ovat Peruspalvelukeskus Aavan ja Oivan kuntien lisäksi Lahti ja Heinola. (Viinikainen 2011, 4–5.)

Työntekijöinä lastensuojelun perhehoidossa toimii johtava sosiaalityöntekijä, kolme sosiaaliohjaajaa, neljä sosiaalityöntekijää sekä kaksi kanslistia (Suokas 2013). Lahden lastensuojelun perhehoitoyksikkö vastaa PRIDE-ennakkovalmennuksen järjestämisestä seudullisesti sijaisvanhemmille. Sen lisäksi yksikkö vastaa uusien sijaisvanhempien rekrytoimisesta, lapselle sopivan perheen etsinnästä, sijoituksen toteuttamisesta, sijaisperheen tukemisesta ja koulutuksen järjestämisestä sekä tukiperheille järjestettävästä virkistystoiminnasta. (Viinikainen 2011, 5.) Luvussa kolme käsittelemme tarkemmin Lahden seudullisen lastensuojelun perhehoidon antamia tukimuotoja.

2.3 Perhehoitaja

Perhehoitajalla tarkoitetaan perhehoitolain (331/2010) mukaan henkilöä, joka antaa omassa kodissaan sosiaalihuoltolain (710/82) 25 §:ssä tarkoitettua perhehoitoa kunnan tai kuntayhtymän kanssa tehdyn toimeksiantosopimuksen perusteella. Perhehoitajana voi toimia henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella hyväksytään antamaan perhehoitoa. Henkilön tulee suorittaa ennakkovalmennus ennen perhehoitajana toimimista. (Perhehoitolaki 331/2010, 1§.) Arkimiehen (2008, 255) mukaan perhehoitaja on virallinen nimitys sijaisvanhemmalle. Vuoden 1992 perhehoitajalain myötä sijaisvanhemmista on alettu käyttää nimitystä perhehoitaja (Ahto & Mikkola 1999, 12).

Arkimiehen (2008, 255) mukaan perhehoitajan oikeuksiin kuuluu saada tukea kasvatus- ja hoitotehtävissä, saada valmennusta ja työnohjausta sekä rahallista korvausta toimeksiantosopimuksessa määrättyllä tavalla ja tulla kuulluksi sijaislapsen asioissa, jotka koskevat lapsen huoltoa. Perhehoitajan tulee noudattaa sovittua asiakassuunnitelmaa sekä tehdä yhteistyötä sosiaalihuollon kanssa. Hänen tulee turvata hyvä hoito, huolenpito ja kasvatus sijaislapselle sekä auttaa säilyttämään yhteydet läheisiin ihmisiin. Perhehoitajaa koskee salassapitovelvollisuus sijaislapsen asioista. (Arkimies 2008, 255.)

2.4 Sijaisvanhemmuus

Sijoitettavien lasten ja nuorten tarpeet ovat yksilöllisiä, minkä takia myös sijaisperheet voivat olla erilaisia. Tärkeää on, että sijaisperhe pystyy vastaamaan sijoitetun lapsen tai nuoren tarpeisiin ja sitoutuu tehtävään niin pitkäksi aikaa kuin lapsi tai nuori sijaiskotia tarvitsee. Sijaisperheen merkitys lapsen kehitykselle on todettu merkittäväksi erityisesti lapsen kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta. Tarkasteltaessa kodin ulkopuolisten hoidon muotoja, sijaisvanhemmuus turvaa parhaiten pysyvien ja elinikäisten ihmissuhteiden syntymisen ja jatkumisen. (Sijaisvanhemmaksi 2013.)

Sijaisvanhemmuus edellyttää sijaisvanhemmilta normaalia vanhemmuutta ja toisaalta lapsen erityistarpeiden huomioimista, lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseen paneutumista sekä aikaisempien kokemusten korjaamista ja korvaamista uusilla, myönteisillä kokemuksilla (Ahto & Mikkola 1999, 24). Sijaisvanhemmuus on elämäntapa, johon liittyy oleellisesti halu auttaa. Sijaisvanhemmuudella voi myös yhdistää ansiotyön ja vanhemmuuden, se on eräänlaista kotiansiotyötä. (Saarinen 2006, 84–85.)

2.5 Hankkeita ja tutkimuksia aiheesta

Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelma KASTE alkoi vuonna 2008. Kehittämisohjelma toimi vuosina 2008–2011. Se sai jatkoa vuonna 2012 ja jatkuu vuoteen 2015. KASTE-ohjelman tarkoituksena on käynnistää osaohjelmia, jotka uudistavat sosiaali- ja terveysalan toimintamalleja ennaltaehkäisevämpään muotoon. Lasten, nuorten ja perheiden osalta ohjelma keskittyy parantamaan palveluita niin, että ne vastaavat kohderyhmän tarpeita enemmän ja esimerkiksi lastensuojelussa huostaanottojen määrä vähentyisi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, 20.) KASTE-ohjelmassa vuonna 2012 tehtyjen linjausten mukaan lapsiperheille, lapsille ja nuorille suunnattuja palveluja pyritään parantamaan niin, että sosiaalialan erityisosaamista viedään lasten normaaleihin kasvu- ja elinympäristöihin, kuten kouluihin ja päiväkoteihin. Näillä keinoilla pyritään parantamaan ennaltaehkäisevää työtappaa. Ohjelman tavoitteena on kehittää

lastensuojelun avohuoltoa ja perhehoitoa. Kotiin vietäviä palveluita pyritään lisäämään ja vahvistamaan. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2012, 22–23.)

Nuorten ystävät on sosiaali- ja terveysalan asiantuntija- ja vaikuttajajärjestö. Järjestön omistama liiketoimintakonserni tuottaa valtakunnallisesti sosiaali- ja terveyspalveluja. Järjestö toimii lasten ja nuorten, mielenterveys- ja päihdekuntoutujien ja vammaisten sekä heidän perheidensä tukemisen hyväksi. (Nuorten Ystävät 2014.) Nuorten Ystävät tarjoavat kunnille perhehoitopalveluita, joihin kuuluu ennakkovalmennus ja vahvan tuen paketti. Perhehoitopalvelut sitoutuvat tarjoamaan sijaisvanhemmille PRIDE-ennakkovalmennusta sekä vahvan tuen paketin sijoituksen alkaessa. Kunnat voivat ostaa sijoituksen alussa, Nuorten Ystävien tarjoaman vahvan tuen paketin, joka muistuttaa paljon Startti-alkuvaiheen tukea. Vahvan tuen paketti sisältää yhden kotikäynnin sijaisperheen luona kerran kuukaudessa, vähintään 11 kertaa vuodessa. Jokainen kotikäynti dokumentoidaan kirjallisesti sijoittavalle kunnalle, Nuorten Ystävistä on myös työntekijä mukana tarvittaessa asiakassuunnitelmanneuvotteluissa sekä muissa verkostopalaverissa. Työntekijä on tarpeen mukaan puhelinyhteydessä perheeseen sekä tarjoaa perheelle kriisiluonteista neuvontaa, ohjausta tai konsultaatiota perheen sitä tarvitessa. Nuorten Ystävät mahdollistavat sijaisperheille lakisääteisen vapaan pitämisen yhteistyönä Nuorten Ystävät-palvelut oy:n alaisten, alueellisten lastensuojeluyksiköiden yhteistyönä. Sijaisperheille tarjotaan myös lastenpsykiatrin tai muun erityisasiantuntijan konsultaatioita ryhmämuotoisesti. Nuorten ystävien perhehoitopalveluun kuuluu myös vertaisryhmän järjestämistä, täydennyskoulutusta sekä sijoitetuille lapsille intervallityyppisen hoitajakson Nuorten ystävien lastensuojeluyksikössä. (Nuorten ystävät 2014; Kulju 2013.)

Keinu -voimauttavat taidemenetelmät osaksi lastensuojelun perhehoidon tukitoimia on Raha-automaattiyhdistyksen tukema hanke, jonka toimintakausi on 2012–2014. Hankkeessa pyritään mallintamaan voimauttavia taidemenetelmiä sekä kehittämään uusia työmenetelmiä sijoitettujen lasten ja nuorten, sijaisperheiden sekä lasten biologisten vanhempien tukemiseksi. Hankkeessa käytetään Keinu -ajattelumallia, jonka pohjana on Juha Siitosen voimaantumisteoria. Keinu -ajattelumalli näyttää sijoitetun lapsen

voimaantumisen perustan vahvistumiseen vaikuttavat tekijät sekä luo uudenlaisia voimavaroja vapauttavaa yhteistyökulttuuria lastensuojelun perhehoitoon. Keinuhankkeessa kahden ensimmäisen vuoden aikana tuotettiin Keinuhankkeesta kaksi ensimmäistä vuotta. Musikaalin avulla pyrittiin tuomaan näkyväksi perheeseen sijoitetun lapsen tunteet sekä hänen ympärillään elävien ihmisten ajatukset. Musikaalissa esiintyivät sijoitetut lapset ja nuoret, heidän sijaisperheensä sekä biologiset vanhemmat. (Perhehoitoliitto 2014b.)

Rauman kaupungissa on käynnissä Remontti -hanke, jonka puitteissa Rauman perhehoito kehittää lastensuojelun perhehoidolle alkuvaiheen tukipakettia. Alkuvaiheen tuen tarkoituksena on olla tiivistä ja avointa, ja sillä luodaan pohjaa yhteistyölle sijaisperheen kanssa. Työskentely kestää kahdeksan kuukautta sijoituksen alkamisesta ja sisältää neljä kotikäyntiä. Kotikäynnit on teemoitettu ja ne pyritään räätälöimään jokaisen sijaisperheen sekä sijoitetun lapsen tarpeiden mukaan. Tarvittaessa kotikäyntejä voi olla useampia ja sosiaalityöntekijän mukanaolo voi vaihdella perheen tilanteen mukaan. Ennen työskentelyn alkamista perheelle jaetaan tietopakettikansio, jossa kerrotaan tukityöskentelystä. Ennen sijoitusta sosiaaliohjaaja pyrkii tutustumaan sijoitettavaan lapseen, hänen biologisiin vanhempiinsa sekä sijaisperheeseen. Työskentelyssä mukana on sosiaaliohjaaja ja kahdella kerralla lapsesta vastaava sosiaalityöntekijä. Kotikäynneillä sosiaaliohjaaja työskentelee osan ajasta sijaisvanhempien, osan ajasta lasten kanssa sekä osan ajasta koko perheen kanssa, eli sijaisperhe otetaan kokonaisvaltaisesti huomioon. Sosiaaliohjaaja jatkaa perheen tukea antavana työntekijänä myös alkuvaiheen tuen jälkeen ja osallistuu lasta koskeviin asiakassuunnitelmapalaveriin sosiaalityöntekijän työparina. (Lähdemäki 2013.)

3 LASTENSUOJELUN PERHEHOIDON SIJAISVANHEMMILLE TARJOAMAT TUKIMUODOT

Lastensuojelun perhehoito tarjoaa sijaisvanhemmille PRIDE -ennakkovalmennusta, sijoittava kunta vastaa ennakkovalmennuksen järjestämisestä (Pesäpuu ry 2010). Lahden seudullinen lastensuojelun perhehoito tarjoaa myös alkuvaiheen tukea uuden sijoituksen alkaessa, Starttia, jonka he ovat kehittäneet osana perhehoidon kehittämishanketta vuonna 2009 (Seudullinen perhehoitoyksikkö 2011).

3.1 PRIDE -ennakkovalmennus

Huostaanottojen määrä on kasvussa, joten uusia sijaisvanhempia tarvitaan koko ajan lisää (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinninlaitos 2013a, 6). Perhehoitajalain (317/2011,1§) mukaan perhehoitajaksi ryhtyvän henkilön on käytävä siihen tarvittava ennakkovalmennus. Ennakkovalmennuksen avulla pyritään takaamaan jokaiselle lapselle tasavertainen mahdollisuus päästä hyvin valmentautuneeseen perheeseen, jolla on mahdollisuus vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin ja tehdä yhteistyötä hänelle tärkeiden ihmisten kanssa. Tavoitteena on myös antaa sijaisvanhemmuutta harkitsevalle perheelle riittävästi tietoa, jotta he voivat tehdä tietoon perustuvan päätöksen sijaisvanhemmaksi ryhtymisestä. (Pesäpuu ry 2010.)

Ennakkovalmennus eli PRIDE (Parents resources for information development) -koulutus on 14 vaiheinen lastensuojelun perhehoidon kehittämisohjelma, jolla taataan jokaiselle sijaisvanhemmalle yhtäläiset valmiudet tulevaan sijaisvanhemmuuteen (Pesäpuu ry 2010). Valmennuksesta haluttiin kehittää pitkäkestoinen, prosessinomainen sekä lapsen tarpeista lähtevä. Valmennuksen avulla toivottiin saatavan tehtävästään tietoisia sijaisvanhempia, joilla on tarvittavat valmiudet tarjota sijoitetuille lapsille pysyvyyttä ja turvallisuutta. Vuonna 1994 Pelastakaa Lapset ry ja Perhehoitoliitto ostivat PRIDE -ohjelman. PRIDE -projekti oli Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama, projekti toteutettiin vuosina 1994–1998. Projektin aikana koulutettiin PRIDE -kouluttajat ja sovellettiin ohjelma Suomeen sopivaksi. Vuodesta 1998 PRIDE -ohjelman ylläpito ja käyttöoikeus on ollut Pesäpuu ry:llä. Projekti on ollut merkittävä

perhehoidon kehittymiselle Suomessa, koska valmennuksen käyttöönoton jälkeen sijaisperheiden valmennuksen ajankohta selkeytyi. Aikaisemmin valmennus tapahtui lapsen juuri saapuessa perheeseen tai lapsen saapumisen jälkeen. Valmennusmalleja ei juurikaan ollut käytettävissä ja valmennus oli riittämätöntä. Valmennus tulee kuitenkin tänä päivänä käydä ennen lapsen saapumista perheeseen, jotta tulevat sijaisvanhemmat saavat tarpeeksi aikaa pohtia ja sisäistää mitä merkitsee kasvattaa "vierasta" lasta, joka tarvitsee paljon huomiota, koska hän on kokenut menetyksiä. Kuntien lisäksi uusia sijaisvanhempia rekrytoi ja PRIDE -ennakkovalmennusta järjestää Pelastakaa Lapset ry sekä SOS -lapsikylä ry. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 121–123.)

PRIDE -valmennuksen tapaamiskertojen teemat koostuvat keskeisistä sijaisvanhempien tarvitsemista tiedoista ja taidoista, joita kutsutaan valmiuksiksi. Näitä valmiuksia ovat:

- 1) lapsen suojeleminen ja hoivaaminen
- 2) lapsen kehityksen tukeminen ja hänen kehityksellisten viiveidensä huomioiminen
- 3) lapsen suhteen tukeminen biologisiin vanhempiinsa ja hänen läheisten ihmissuhteidensa jatkumisen turvaaminen
- 4) lapseen sitoutuminen ja luotettavana aikuisena toiminen sekä
- 5) yhteistyön tekeminen lapsen asioissa yhteistyötahojen ja biologisten vanhempien kanssa (Pesäpuu ry 2010).

Kokeneet sijaisvanhemmat, sosiaalityöntekijät ja muut asiantuntijat ovat laatineet nämä valmiudet, jotka ovat välttämättömiä lasten suojelemisessa ja hoitamisessa sekä tuettaessa perhettä. Sijaisvanhemman tulee PRIDE -valmennuksen jälkeen tietää, tiedostaa sekä ymmärtää nämä valmiudet, jotta hän voi toimia sijaisvanhempana. (Hakkarainen ym. 2008, 6–7.)

PRIDE -valmennus koostuu yhdeksästä tapaamiskerrasta, joilla jokaisella on oma teemansa. Niiden lisäksi valmennukseen kuuluu perhekohtaiset tapaamiset perhehoidon toimistolla ja perheen kotona sekä kirjallisia kotitehtäviä ja yhteisen arvioinnin. Ennakkovalmennuksessa pyritään rohkaisemaan perheitä kohtaamaan erilaisuutta ja autetaan ymmärtämään sijoitetun lapsen tarvetta tuelle.

Valmennuksessa käydään läpi myös sijaisvanhemman omaa lapsuutta ja erilaisten mielikuva harjoitteiden avulla pyritään näkemään sijoitetun lapsen tunteita eri vaiheissa sijoitusta. (Pesäpuu ry 2010.) Ennakovalmennuksessa kouluttajina toimivat perhehoidon sosiaalityöntekijä yhdessä kokeneen sijaisvanhemman kanssa (Hakkarainen ym. 2008, 1). Lahdessa ennakovalmennuksen järjestämisestä vastaa seudullinen lastensuojelun perhehoitoyksikkö (Lahden kaupunki 2012).

3.2 Startti – Alkuvaiheen tuki uuden sijoituksen alkaessa

Sijaisvanhempien on tärkeää rakentaa kiintymyssuhdetta sijoitettuun lapseen lapsen tullessa perheeseen. Tarkoitukseen kaivattiin työmenetelmää seudullisesti Lahden alueella, jossa sosiaalihoaja tukee sijaisvanhemman ja lapsen kiintymyssuhteen rakentumista. Vuonna 2009 osana Lahden perhehoidon hanketta, kehitettiin Startti alkuvaiheen tuki - uuden sijoituksen alkaessa. (Seudullinen perhehoitoyksikkö 2011.)

Startti on Lahden seudullisen perhehoitoyksikön suunnittelema tukipaketti sijaisperheille sijoituksen alkuvaiheeseen. Sosiaalihoaja tapaa sijaisperhettä sijoituksen ensimmäisen vuoden aikana noin 5–6 kertaa. Starttityöskentelyssä lapsen asioista vastaava sosiaalihoaja ja sosiaalityöntekijä toimivat työparina, vaikka sosiaalihoaja hoitaa pääosin itsenäisesti kotikäynnit. Työpariudella pyritään varmistamaan yhdenmukaisuus ja lapsen edun huomioinen työskentelyn aikana. Tapaamiset ovat teemoitettuja, ja teemat on suunniteltu tukemaan lapsen ja sijaisperheen keskinäistä vuorovaikutusta ja kiinnittymistä. Tapaamiset järjestetään useimmiten perheen kotona. Työskentelyllä varmistetaan riittävän tuen tarjoaminen sijoituksen alkuvaiheessa. Startin materiaali annetaan sijaisperheelle ennen työskentelyn aloittamista. Perhe voi lukea materiaalista kunkin tapaamisen teemoista ja perehtyä niihin ennen tapaamiskertoja pohtien etukäteen juuri heidän perheeseen liittyviä asioita. (Seudullinen perhehoitoyksikkö 2011.)

Startin ensimmäinen tapaamiskerta sijoittuu lapsen tutustumisjaksoon. Teemoina on tuolloin lapsen tulo sijaisperheeseen sekä vuorovaikutuksen tärkeys.

Tapaamisen aikana korostetaan arjen rutiinien ja yhteisen ajan tärkeyttä. Sijaisvanhemmille kerrotaan fyysisen kosketuksen vaikutuksesta sijoitetun lapsen kiinnittymiseen. Toisella tapaamisella keskitytään siihen, kuinka lapsi tarvitsee sijaisvanhemman apua selvitäkseen menetyksistä ja kuinka tärkeää yhteistyö biologisten vanhempien kanssa on. (Seudullinen perhehoitoyksikkö 2011.)

Kolmannella tapaamisella keskitytään lapsen erityisyyteen, perusturvallisuuden palauttamiseen sekä korjaavien kokemusten merkitykseen. Sijaisvanhemmalle kerrotaan lapsen taustoista, jotta hän voisi ymmärtää paremmin lapsen käytöstä. On tärkeää, että sijaisvanhemmalle kerrotaan myös lapsen myönteisistä kokemuksista, jotta hän voisi ylläpitää lapsen kehitystä tukevia asioita. Tällä tapaamiskerralla mukana on lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhdessä sosiaaliohjaajan kanssa. (Seudullinen perhehoitoyksikkö 2011.)

Neljännän ja viidennen tapaamiskerran teemoina on sijoitetun lapsen kasvatuksen haasteellisuus ja toimivat kasvatukseen arjessa. Tapaamisilla keskustellaan sijoitetun lapsen erityisyydestä ja ajatuksista, joita sijaisvanhemmilla on herännyt. Viimeisellä kotikäynnillä sijaisvanhempien kanssa palataan vuoden aikana läpikäytyihin teemoihin ja arvioidaan ensimmäistä vuotta yhdessä sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan kanssa. Startin päätyttyä sosiaaliohjaaja on sijaisvanhempien käytettävissä, jos perheen arjessa ilmenee jaksamiseen vaikuttavia asioita. (Seudullinen perhehoitoyksikkö 2011.)

Tukipaketin suunnittelussa ja toteutuksessa ovat olleet mukana tiiviisti Päijät-Hämeen sijaisvanhemmat ry:n aktiivit, myös Lahden kaupunki tuki hanketta. Hyvän yhteistyön taustalla on Lahden lastensuojelun perhehoidon sosiaalityöntekijät, jotka eivät ole juurikaan vaihtuneet ja heillä on pitkä kokemus perhehoidosta ja sijaisvanhempien kanssa toimimisesta. (Nurminen 2011.)

3.3 Muut tukimuodot

Perhehoitajalakiin (1992/312, 2§, 6§, 7§) on ennakkovalmennuksen lisäksi kirjattu virallisina tukimuotoina perhehoitajalle annettava taloudellinen tuki, oikeus vapaaseen sekä oikeus työnohjaukseen, koulutukseen ja vastuutyöntekijän tukeen. Vastuu tukien järjestämisestä sijaisvanhemmille on ensisijaisesti

sijoittavalla kunnalla. Oikeanlaisen tuen järjestymisen kannalta on tärkeää perhehoitajan ja sijoittavan sosiaalityöntekijän yhteistyön sujuminen. (Hakkarainen ym. 2008, 21.) Lakisääteisten tukimuotojen lisäksi Lahden seudullinen lastensuojelun perhehoito tarjoaa sijaisvanhemmille vertaisryhmiä, joihin he ohjautuvat sosiaalityöntekijän suosituksesta (Suokas 2013).

Taloudellinen tuki sekä oikeus vapaaseen ovat perhehoitajalaissa (1992/312 2§, 3§, 6§) määritettyjä tukimuotoja perhehoitajalle. Perhehoitajalla on oikeus saada hoidosta palkkiota, jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu.

Hoitopalkkio on kuukaudessa vähintään 650 euroa perhehoidossa olevaa yhtä henkilöä kohden. (Perhehoitajalaki 1992/312, 2§.) Tämän lisäksi perhehoitajalle maksetaan perhehoidossa olevan henkilön ylläpidosta ja hoidosta aiheutuvat sekä hoidon käynnistymisestä aiheutuvat kustannukset (kulukorvaukset), jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu (Perhehoitajalaki 1992/312, 3§).

Perhehoitajalla on oikeus vapaaseen, yleensä sijaisvanhempi saa kuukautta kohden yhden päivän vapaata. Sijoittavan kunnan tulee huolehtia perhehoidossa olevan henkilön hoidon järjestämisestä perhehoitajan vapaan ajaksi tarvittaessa. (Perhehoitajalaki 1992/312, 6§.) Perhehoitaja kuuluu kunnallisen eläkelain (2003/549, 3§) mukaan eläketurvan sekä tapaturmavakuutuslain (1948/608, 3§) piiriin.

Sijaisvanhemmille on tarjolla myös mentorointia. Mentorointi on suhteellisen uusi vertaistuen muoto. Siinä mentorointikoulutuksen saanut sijaisvanhempi antaa vertaisasiantuntija-apua perheelle, jolla on haasteellinen tilanne tai he ovat vasta aloittaneet sijaisperheenä. (Hakkarainen ym. 2012, 29.) Työskentelytapa perustuu vaitiolovelvollisuuteen ja luottamukseen. Mentorointi on tapa siirtää hiljaista tietoa eteenpäin ja sillä pyritään edistämään osaamista, itsearvostusta ja identiteetin vahvistumista. Sitä varten laaditaan kirjallinen sopimus yhdessä sosiaalityöntekijän, mentorin ja sijaisvanhemman kanssa. Mentorointi kestää puolesta vuodesta vuoteen, mentori sekä mentoroitava pyrkivät tapaamaan 1-2 kertaa kuukaudessa. Tampereen kaupungin asiakasohjaus kouluttaa perhehoitajia ja tarjoaa mentorointia alueella toimiville perhehoitajille. (Nurminen 2010, 10–11.) Lahden seudullinen lastensuojelun perhehoito ei tarjoa mentorointia, sitä on

ainoastaan sosiaaliohjaaja Järvisen (2013) mukaan tarjottu kokeilumielessä yhdelle perheelle.

Vertaistuki on yksi keskeisimmistä tukemisen muodoista. Perhehoitajien mielestä kokemusten jakaminen ja kuulluksi tuleminen samassa tilanteessa olevien kanssa antaa uusia toimintamalleja ja näkökulmia omaan työhön. Perhehoitoliitto järjestää vertaisryhmäohjaajakoulutuksia. Koulutuksen käynyt perhehoitaja kokoaa ryhmän yhdessä alueen perhehoitoyhdistyksen ja sijoittajien kanssa. Vertaisryhmät kokoontuvat noin kymmenen kertaa ja ohjaaja saa siitä palkkion. Kokemusten mukaan vertaisryhmä on tärkeä erityisesti sijoituksen alussa, koska silloin sijaisvanhemman ja sijoitetun lapsen välille syntyy kiintymyssuhde. (Ketola 2008, 50–51.) Lahden lastensuojelun perhehoitoyksikkö tarjoaa erilaisia vertaistukiryhmiä sijaisvanhemmille, esimerkiksi vertaistukiryhmä Fas-lasten sijaisvanhemmille sekä uusien sijaisvanhempien vertaistukiryhmä (Järvinen 2013). Haastatteluissamme ilmeni, että Päijät-Hämeen alueen sijaisvanhemmilla on sosiaalisessa mediassa vertaistukiryhmä, jossa he jakavat kokemuksiaan sijaisvanhemmuudesta.

Työnohjauksella tarkoitetaan ammatillisten ja persoonallisten valmiuksien lisäämistä reflektiivisen keskustelun avulla. Se keskittyy työn ja työntekijän itsensä tutkiskeluun, tavoitteena on kehittää ja varmistaa toiminnan laatu. Työnohjaus perustuu ohjattavan omaehtoisuuteen, aktiiviseen otteeseen, vastuulliseen sitoutumiseen sekä ammatilliseen että persoonalliseen kehittymiseen. Näin ollen työntekijän oma tarve ja halu saada työnohjausta ovat perustana sille. (Punkanen 2009,7.) Työnohjausta tarjotaan perhehoitajille haastavissa kasvatustilanteissa heidän jaksamisensa turvaamiseksi. Se voi olla ryhmä- tai yksilöohjausta. Työnohjaajalla on hyvä olla kokemusta perhehoitoon liittyvistä asioista esimerkiksi lastensuojelusta. Ei ole ihantellista, että sijoittava sosiaalityöntekijä antaa työnohjausta, koska silloin suhteessa on mukana sosiaalitoimen velvollisuus valvoa sijoituksen sujumista ja sijaisperheen toimintaa. Useimmiten työnohjauksen tarve esiintyy sijoituksen alussa, silloin kiintymyssuhdetta on vaikea luoda lapsen ja perhehoitajan välille.

Työnohjauksellisia tarpeita voi syntyä myös haastavissa yhteistyötilanteissa sijoitetun lapsen biologisen perheen kanssa, etenkin jos he eivät ole hyväksyneet

sijoitusta. (Ketola 2008b, 49–50.) Lahden lastensuojelun perhehoito tarjoaa tarvittaessa työnohjausta sijaisvanhemmille (Järvinen 2013).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Seuraavaksi esittelemme tutkimuksemme toteuttamista. Ensin kerromme tutkimuksemme tavoitteet ja tutkimustehtävämme ja syyt miksi olemme päätyneet tähän ratkaisuun. Luvun keskivaiheilla kerromme aineiston hankinnasta ja haastatteluiden toteutuksesta. Luvun lopussa kerromme analysoinnin vaiheista.

4.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimustehtävä

Tavoitteenamme on tutkia sijaisvanhempien kokemuksia PRIDE - ennakkovalmennuksesta sekä Päijät-Hämeen alueella tajottavasta alkuvaiheen tuesta Startista. Tutkimuksessamme keskitymme sijaisvanhempien omiin kokemuksiin, odotuksiin sekä kehitysideoihin näistä aihealueista.

Aihevalintamme on työelämälähtöinen. Tiedustelimme opinnäytetyön aihetta Lahden lastensuojelun perhehoidon johtavalta sosiaalityöntekijältä Annakaisa Suokkaalta. Työelämän taholta nousi tarve saada tietoa alkuvaiheen tuesta, koska se on uusi käytäntö eikä siitä löydy vielä tutkimustietoa. Startti alkuvaiheen tuki – uuden sjoituksen alkaessa pohjautuu niin vahvasti PRIDE - ennakkovalmennukseen, joten työelämän edustajat toivoivat myös, että tutkisimme sijaisvanhempien kokemuksia ennakkovalmennuksesta osana opinnäytetyötämme. Ennakkovalmennuksen osalta kiinnostus kohdistui nimenomaan ennakkovalmennuksen materiaalin käytettävyyteen sekä ennakkovalmennuksen antamista valmiuksista sijaisvanhemmuuteen. Yhteistyötaho toivoi voivansa käyttää opinnäytetyötämme tietopohjana alkuvaiheen tuen kehittämistä varten.

Olemme molemmat tutustuneet ammatillisten harjoitteluiden kautta lastensuojeluun ja perhehoitoon. Kiinnostuksemme on lastensuojelun perhehoidon kehittämisen ja tuen tarpeellisuuden kartoittamisessa. Toivomme tutkimuksemme tuottavan enemmän tietoa sijaisvanhemmuudesta ja tuen tarpeesta, jotta voimme hyödyntää sitä tulevaisuudessa työllistyessämme sosiaalialalle. Tutkimuksemme aikana opimme myös laadullisen tutkimuksen perusteet ja työvaiheet. Aiheemme on ajankohtainen, koska perhehoidon merkitys osana lastensuojelua on

lakimuutoksen myötä kasvanut, sekä aiempaa tutkimustietoa alkuvaiheen tuesta ei ole.

Tutkimustehtävät:

- Millaista tukea sijaisvanhemmat ovat kokeneet saaneensa ennakkovalmennuksen sekä ensimmäisen vuoden aikana?
- Millaista tukea sijaisvanhemmat olisivat kaivanneet?
- Millaisia valmiuksia ennakkovalmennus antoi sijaisperheen arkeen?

Laadullinen tutkimus on laaja käsite. On monia erilaisia käsityksiä siitä onko laadullinen tutkimus empiiristä vai teoreettista. Tuomen ja Sarajärven (2009, 19) mukaan laadullisessa tutkimuksessa yhdistyy teoreettisen ja empiirisen tutkimuksen osia, joten voidaan päätellä sen olevan vähän molempia. Laadullisen tutkimuksen avulla tutkitaan yleensä ilmiötä, tutkimuksen aikana tutkimussuunnitelma elää mukana ja voi muuttua hieman tutkimuksen edetessä (Eskola & Suoranta, 1998. 15). Laadullinen tutkimus perustuu aikaisempien tutkimusten johtopäätöksiin sekä käsitteiden määrittelyyn. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija perustaa tutkimustuloksensa jo löydettävissä olevaan teorian tietoon. (Hirsjärvi ym. 2007, 135–136.)

4.2 Tutkimusmenetelmänä puolistrukturoitu haastattelu

Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta niiden järjestys saattaa muuttua haastatteluiden aikana. Haastatteluissa valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole, vaan kysymyksiin vastataan omin sanoin.

Puolistrukturoidusta haastattattelusta käytetään joissain tapauksissa nimitystä teemahaastattelu varsinkin, jos haastateltavien kanssa käytetään kysymyksiä tietystä teemasta, muttei esitetä niitä välttämättä samassa järjestyksessä kaikille haastateltaville. Monissa tapauksissa puolistrukturoitu haastattelu muistuttaa teemahaastattelua, on tietty teema, jonka pohjalta tehdään tarkkoja kysymyksiä. Tämä on yleistä tehdessä ensimmäistä opinnäytetyötä. Puolistrukturoitu haastattelu sopii erityisesti tilanteisiin, joissa ei ole tarpeellista tai ei haluta antaa haastateltaville kovin suuria vapauksia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Tutkimuksessamme käytimme haastatteluissa puolistrukturoitua haastattelua. Haastatteluissamme oli kaksi eri teemaa, PRIDE -ennakkovalmennus ja Startti -alkuvaiheen tuki. Kysymykset olivat muotoiltu valmiiksi ja ne esitettiin haastateltaville samassa järjestyksessä. Haastattelukysymykset ennakkovalmennuksesta laadimme yhdessä lastensuojelun perhehoidon johtavan sosiaalityöntekijän kanssa.

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2007, 203) mukaan teemahaastattelussa aihepiirit eli teemat ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. Eskola ja Suoranta (1998, 87) kuvaavat teemahaastattelua samalla tavalla. Eskolan ja Suorannan (1998, 87) teoksessa kuitenkin tarkennetaan vielä, että teemahaastattelussa haastattelijä varmistaa, että kaikki teema-alueet käydään läpi, valmiita kysymyksiä ei ole, vaan haastattelijalla on jonkinlainen tukilista käsiteltävistä asioista.

4.3 Aineiston hankinta

Haimme tutkimuslupaa Lahden kaupungin lastensuojelupalveluiden päälliköltä. Päätös luvan myöntämisestä tehtiin 22.5.2013. Luvan myöntämisen jälkeen tapasimme Lahden seudullisen lastensuojelun perhehoidon johtavan sosiaalityöntekijän Annakaisa Suokkaan ja hän lähetti haastattelukutsut (LIITE 1) sijaisperheille. Haastattelukutsuja lähetettiin yhdelletoista sijaisperheelle Päijät-Hämeen alueella. Perheet, joihin kutsut lähetettiin, olivat toimineet sijaisperheenä 1–2 vuotta. Näistä saimme vastauksia vain kahdelta sijaisperheeltä, jolloin päätimme lähettää vielä kutsut neljään perheeseen. Saimme vielä yhden haastateltavan lisää tätä kautta. Ensimmäisen haastattelun jälkeen sijaisperheen äiti pyysi yhteystietomme välittämään tietomme yhdelle tutulle sijaisperheelle, joka toimii Lahden alueella. Kaikki haastateltavat ovat toimineet sijaisvanhempina haastatteluiden ajankohtana noin 1–2 vuotta.

Pyrkimyksemme oli saada 4–6 haastateltavaa pariskuntaa. Tulimme jo kuitenkin varhaisessa vaiheessa tietoiseksi siitä, että saattaa olla vaikea saada sijaisvanhempia osallistumaan pariskuntana tutkimukseen lastenhoidon järjestämisen vuoksi. Haastattelimme yhteensä kuutta henkilöä, joista neljä

henkilöä osallistui haastatteluun pariskuntina ja kaksi yksin sijaisäitinä- tai isänä. Haastateltavat lähettivät yhteystietonsa suostumuslomakkeella tutkijoille. Otimme yhteyttä haastateltaviin puhelimitse ja sovimme haastatteluajankohdan. Haastattelut toteutimme sijaisperheiden kotona sekä Oppimiskeskus Fellmannian tiloissa. Haastattelun alussa pyysimme sijaisvanhempia allekirjoittamaan suostumuslomakkeen (LIITE3) haastattelumateriaalin käyttöä varten osana opinnäytetyötämme.

Haastatteluihin olimme varanneet aikaa noin tunnin. Pisin haastattelu kesti noin tunnin verran ja lyhin puolisen tuntia. Haastattelutilanteissa olimme molemmat mukana ja kysymykset esitimme vuorotellen. Haastattelutilanteista pyrimme tekemään keskustelunomaisen ja luontevan. Haastateltavat vastasivat kysymyksiin omin sanoin ja sen pohjalta kysyimme myös tarkentavia kysymyksiä. Olimme vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa siten, että annoimme haastateltaville tilaa kertoa omista kokemuksistaan myös haastattelukysymysten ulkopuolelta. Useimmissa haastatteluissa keskustelu poikkesi hetkeksi aiheesta, koska sijaisvanhemmat kertoivat omista kokemuksistaan ja tuntemuksista ensimmäisen vuoden ajalta hyvin avoimesti.

4.4 Tutkimusaineiston analysointi

Aineistomme analysoimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoja käyttäen. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on yksi laadullisen tutkimuksen analysointimenetelmistä ja se voidaankin jakaa kolmivaiheiseksi prosessiksi. Se koostuu litteroidun aineiston pelkistämisestä eli redusoinnista, aineiston ryhmittelystä eli klusteroinnista ja teoreettisten käsitteiden luomisesta eli abstrahoinnista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109.) Aineistomme analysoinnin tuloksia pyrimme kuvaamaan tutkimuksen lopusta löytyvällä kaaviolla (LIITE 4).

Ensin teimme Word-tekstinkäsittelyohjelmalla aineiston puhtaaksi kirjoituksen eli litteroinnin. Litteroinnilla tarkoitetaan haastattelu aineiston kirjoittamista sanasta sanaan (Hirsjärvi ym. 2007, 217). Litteroinnin aloitimme heti haastatteluiden jälkeen ja litteroimme koko aineiston. Jätimme kuitenkin naurahdukset ja huokaukset pois litteroinnista, koska koimme tutkijoina, etteivät ne ole oleellisia

tutkimusemme kannalta. Puhtaaksi kirjoitettua aineistoa tuli yhteensä 59 sivua fontilla Times New Roman 12 ja rivivälillä yksi.

Aineiston litteroinnin jälkeen luimme aineiston läpi moneen kertaan, joten molemmat pääsivät tutustumaan koko aineistoon. Alleviivasimme aineistosta kaiken oleellisen tutkimuskysymyksiämme apuna käyttäen. Tällä tavoin pyrimme poimimaan aineistosta vain merkittävän tiedon. Alleviivatut ilmaukset kirjoitimme erilliseen tiedostoon. Merkkasimme haastattelut H1, H2, H3 ja H4, jolloin ilmaukset oli helpompi löytää uudelleen litteroidusta tekstistä.

Seuraava vaihe oli klusterointi eli ryhmittely, jonka teimme erikseen niin PRIDE-ennakkovalmennuksesta kuin Startti-alkuvaiheen tuestakin. Vertasimme alleviivattuja sitaatteja ja muodostimme näistä omia ryhmiä ja muodostimme ryhmille kuvaavia nimiä ja näin muodostimme aineistomme alaluokkia, jotka tulivat yläluokkien kokemus, materiaali ja kehitys alle.

Viimeinen vaihe aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on abstrahointi eli käsitteellistäminen. Tässä vaiheessa muodostetaan teoreettisia käsitteitä, jolloin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Tämä perustuu päättelyyn, jossa edetään kerätystä aineistosta kohti käsitteellisempiä ilmauksia. Tutkimuksen aineisto pyritään lopulta liittämään teoreettisiin käsitteisiin. Oleellisinta on, että tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia asioita omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112–113.)

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa esittelemme tutkimuksessamme saatuja tuloksia. Tavoitteenamme on kertoa sijaisvanhempien omia ajatuksia PRIDE -ennakkovalmennuksesta sekä heidän saamastaan alkuvaiheen tuesta. Haastattelukysymyksiimme saamamme vastaukset ovat sijaisvanhempien omia kokemuksia, jonka takia käytämme suoria lainauksia haastatteluista ja tällä tavoin pyrimme tuomaan sijaisvanhempien ääntä kuuluviin.

5.1 PRIDE -ennakkovalmennus osana sijaisvanhemmuuden tukemista

Työelämän toivomuksena oli, että kysyisimme sijaisvanhemmilta heidän kokemuksiaan ennakkovalmennuksesta, materiaalin käytettävyydestä valmennuksen jälkeen sekä ennakkovalmennuksen antamista valmiuksista sijaisvanhemmuuteen. Haastattelukysymykset ennakkovalmennuksesta laadimme yhdessä perhehoidon johtavan sosiaalityöntekijän kanssa.

Haastatteluiden alussa keskustelimme sijaisvanhempien kanssa heidän kokemuksistaan PRIDE -ennakkovalmennuksesta. Aikaa ennakkovalmennuksesta oli kulunut kaikilla haastateltavilla noin kaksi vuotta. Vaikka ennakkovalmennuksesta oli kulunut jo aikaa, sijaisvanhemmat kuitenkin muistivat valmennuksen sisällön hyvin. Sijaisvanhemmat puhuivat valmennuksen teemoista ilman erillistä kertausta.

5.1.1 Sijaisvanhempien kokemuksia PRIDE -ennakkovalmennuksesta

Sijaisvanhemmat lähtivät PRIDE -ennakkovalmennukseen hyvin erilaisin odotuksin. Osa haastateltavista lähti ennakkovalmennukseen innolla, osa taas koki sen pakolliseksi. Sijaisvanhemmille oli muodostunut kuva, että ennakkovalmennus on raskas prosessi, jossa käydään läpi omaa elämää lapsuudesta aikuisuuteen. He kuvasivat kokemuksiaan seuraavasti:

Ihan mieletön into. Mut ei kuitenkaan mikään ruusunen kuva, et jes jes täähän nyt on kamalan hauskaa. Niiku monet varmaan aattelee, et tää on ku kuitenkin on vähän nähny et kellä on niiku sijaislapsia ja kuullu heitä. Et ei tää nyt ihan niiku mikään

tavallinen kuvio oo, mut en mä tienny, et se näin raskas on.

Kokemukset ennakkovalmennuksesta olivat kuitenkin melko yhteneväisiä. Haastatteluissa kävi ilmi, että sijaisvanhemmat pitävät ennakkovalmennusta tarpeellisena, mutta eivät kokeneet kuitenkaan saaneensa sieltä riittäviä valmiuksia sijaisvanhemmuuteen.

Oikeestaan niinku nyt ku ajattelee, ni antokose minkäännäkösii loppujen lopuks niinku valmiuksia, vaan et se oli sellai pakollinen.

Kyl tommonen PRIDE kannattaa ehdottomasti kyllä käydä enneku rupee sijaisvanhemmaks. Jos ei oo niiku mitää hajua, et lähetää vaa pelastamaa maailman lapset, ni eihän siit sit tuu mitää.

Haastatteluissa sijaisvanhemmat totesivat, ettei sijaisvanhemmuuteen ole valmista koulutus pohjaa vaan siihen kasvetaan käytännön ja kokemuksen kautta. Sijaisvanhemmat kokivat, että ennakkovalmennus antaa teoriatasolla tietoa sijaisvanhemmuudesta, mutta käytännötasolla asiat esitetään puuttellisesti. Haastateltavien mukaan käytännönvinkit jäivät uupumaan ennakkovalmennuksesta ja he olisivat kaivanneet enemmän tietoa arjen vaativuudesta sekä sitovuudesta.

Mut toisaalta se oli myös sit aika teoreettine, et ei niin kovin käytännönläheinen.

Sielt puuttu semmost käytännönvinkkiä, että jos niinku hätätilanteessa riko lasi siis semmosia vinkkejä, että tämmönen tilanne, täältä voitte ottaa apua.

Haastatteluissa tuli ilmi sijaisvanhempien kokemus siitä, että ennakkovalmennuksessa asioita kerrottiin valikoiden. Heidän mielestään ennakkovalmennuksen olisi pitänyt valmentaa heitä kohtaamaan sijaisvanhemmuuden nurja puoli. Sijaisvanhemmat toivat voimaakkaasti haastatteluissa esille, että arki sijaisperheenä ei vastannut ennakkovalmennuksessa annettua kuvaa. Sijaisvanhemmat olivat yllättyneitä arjen sitovuudesta.

Olis ihan hyvä tuoda ilmi siellä jo, et jos sä lähdet viikonlopuks johonkin, haluat nyt vaikka teatteriin lähtee. Niin sä et ihan mihin tahansa naapuriin voikkaa viedä, vaan sun on ilmoitettava sosiaalityöntekijälle, että tämä nyt menee sen takia tonne ja

tänne.

Mikä on nyt selvinny tässä parin viikon sisällä niin ni yksi, et siellä ihan oikeesti puhuttais ihan täysin asiat selväks eikä jätettäis niiku et vähän leijumaa että tästä sitoutumisesta et sijaisvanhemmat sitoutuu.

Jokaisessa haastattelussa sijaisvanhemmat korostivat ennakkovalmennusryhmää ja sitä kautta saatua tukea. Koettiin, että ennakkovalmennuksessa käydyt ryhmäkeskustelut olivat antoisia, koska niissä jaettiin omia tuntemuksia ja huomattiin odotusten olevan samankaltaisia. Sijaisvanhemmat kertoivat, että osa ennakkovalmennusryhmästä jatkaa edelleenkin yhteydenpitoa ja he jakavat kokemuksiaan muiden sijaisvanhempien kanssa. Sijaisvanhemmat kokivat ryhmältä saadun tuen tärkeäksi.

Kaikki kerto niitä omia kokemuksiaan ja omia ennakkoluulojaan ja pelkojaan ja toiveitaan ja sellasia ja muut rymäytteli sit pilvilinnoja alas. Ja et se oli niiku paljon semmosta et siel oli muutama muuki ketkä on toiminu niiku pitkää vaikka tukiperheenä ni ne kyl osas sanoo et juu ei se ihan noin mee, että ei oo näin ruusuista ja auvoista enää että.

Ryhmäkeskustelut oli loistavia ja meil oli ihan älyttömän mahtava ryhmä. Ne meidän keskustelut rönsyili ihan minne sattuu ja ne oli ihan siis sellasia et sielt sai niiku ihan mielettömästi itellee.

5.1.2 Sijaisvanhempien ajatuksia ennakkovalmennuksen materiaalista

Kysyimme sijaisvanhemmilta heidän ajatuksiaan ennakkovalmennuksen materiaalista sekä kotitehtävistä. Ennakkovalmennuksen aikana sijaisvanhemmat tekevät tehtäviä, jotka kerätään jokaisen henkilökohtaiseen kansioon. Tehtävissä käsitellään aiheita lapsuudesta nykypäivään. Tehtävien avulla he prosessoivat omaa kasvuaan sijaisvanhemmaksi.

PRIDE -ennakkovalmennuksen materiaalia pidettiin kokonaisuudessaan hyvänä. Sijaisvanhempien mielestä kansio oli riittävä ja tietoa oli hyvin.

Must se oli iha hyvä, ihan riittävä ja hyvä.

Ennakkovalmennuksessa tärkeäksi osaksi koettiin mielikuvaharjoitteen, paneelikeskustelun sekä biologisen perheen merkityksen. Erään sijaisvanhemman

mukaan mielikuvaharjoitteiden avulla voi päästä lähelle sijoitettavan lapsen tunteita.

Sit oli niit jotain mielikuvatehtäviä, ne oli kans niiku aika avaavia siellä omassa mielessä, et ne oli kyllä kans niiku hyviä, et ne oli aika rajuja, kun niihin oikein. Ni ne oli siis niiku tosi ahistavia ja et niillä pääs paljo siihen, siihen tota fiilikseen, et mikä lapsella on se olo kun sitä revitään ja riuhdotaan joka suuntaan.

Biologisen perheen merkitys tuli usein esille haastatteluiden aikana.

Sijaisvanhemmat kokivat sen isoksi osaksi sijaisperheen arkea ja sijaislapsen kiinnittymistä perheeseen. Sijaisvanhemmista oli tärkeää, että ennakkovalmennuksessa puhutaan biologisen perheen merkityksestä sijaislapselle ja sen tuomista haasteista.

Se joo et puhutaan siitä ku puhutaan siitä, että mistä se lapsi on tulossa ja mihin se on ehkä sen jälkeen menossa. Ja just siitä niinku ehkä niistä haasteista mut sit myös niistä mahdollisuuksista mitä se voi se biologinen perhe ja suku niiku tarjota. Ja ehkä se on kuitenkin se mikä kaikkia sijaisvanhempia eniten mietityttää, koska se kuitenkin kuuluu niin suurelta osin siihen elämään.

Ennakkovalmennuksesta saatu kansio ja siihen kerätty materiaali koettiin haastateltavien mukaan tarpeettomaksi sijaisperheen arjessa. Mielenpitoet olivat yhteneväisiä, kaikki olivat säilyttäneet kansion, mutta eivät kuitenkaan kokeneet tarpeelliseksi palata siinä olevaan materiaaliin enää ennakkovalmennuksen jälkeen.

Ollaankohan me nyt sen verran, et ollaa siirretty kansioita kaapista kaappiin.

En oo kyllä sen jälkeen siihen koskenu, ku valmennus oli ohi.

Haastatteluissa kävi ilmi, että sijaisvanhemmat saivat kotitehtäviä ennakkovalmennuksessa. Haastatteluissa kysyimme sijaisvanhemmilta heidän omaa panostustaan tehtäviin. Sijaisvanhemmat kertoivat, että useimmiten tehtävien tekeminen jäi viimeiseen iltaan, vaikkakin he olivat pohtineet tehtäviä aiemmin.

Välil ku unohtu et hupsista, tehtävät on tekemättä ni edellisenä

iltana me istuttiin naamat vastakkain. Voi zisuus nää olis olla huomisoltaan mennessä oltava valmiina, neljäkymmentä kysymystä, miten näihin vastataan.

Useimmat haastateltavista kertoivat verranneensa tehtävien vastauksia yhdessä puolison kanssa. He kokivat sen tärkeäksi, koska silloin he oppivat myös toisistansa jotakin uutta. Sijaisvanhemmuus on yhteinen asia, joten on tärkeää tietää toisen mieltä askarruttavat asiat, jotta ne eivät heijastu sijaisperheen arkeen.

Kyl me niit juteltii keskenämme, mutta nyt tehtii enemmänki sillee niiku et molemmat teki ne ite ja sitte katottii yhdessä, että mitä sä oot tänne kirjottanu ja se oli taas toi niiku meillekki semmost et aattelet sä noin et aijjaa, et tuli sellassia.

Ehkä ne ennakko-odotukset niitä kohtaan oli suuremmat ja piti niit paljon haastavampina ku mitä ne sit oikeesti oli, että mun mielest jokainen kyl selviää niistä. Ja toisaalt se oli ihan hauskaa, koska molemmat tekee omat ni sitte niitten vertailua vähän ja sitä mieltiistä et siin joo ehkä oppi myös siit toisestaki uusia asioita ja tuli uusia mielipiteitä ilmi.

5.1.3 Sijaisvanhempien ajatuksia ennakkovalmennuksen kehittämisestä

Halusimme myös tutkimuksessamme saada tietää miten sijaisvanhemmat kehittäisivät ennakkovalmennusta vielä enemmän uusien sijaisperheiden tarpeita vastaavaksi. Haastatteluissa nousi esille kolme eri teemaa, joita sijaisvanhemmat kehittäisivät PRIDE -ennakkovalmennuksessa; käytännönläheisyys, sitoutuneisuuden tiedoksituominen sekä biologisten vanhempien kanssa toiminen.

Sijaisvanhempien kokemuksen mukaan ennakkovalmennus oli teoreettinen ja siitä puuttui käytännönläheisyys. He olisivat kaivanneet enemmän tietoa sijaisvanhemmuuden sitovuudesta ja biologisten vanhempien kanssa toimimisesta. Sijaisvanhemmat toivovat, että ennakkovalmennukseen lisättäisiin enemmän käytännönläheistä ajattelua sekä konkreettisia vinkkejä sijaisperheen arkeen.

Käytännönläheisempää ajattelua ni toivoisin, et se sijaisvanhemi ois tosi kokenu, joka siel on sit kouluttamassa et hänel ois niiku monesta vinkkelistä kertoo.

No just varmaa noita käytönnönvinkkejä tai semmosta.

Arki sijaisperheenä on sitovampaa kuin haastateltavat olivat osanneet odottaa. Sijaisvanhempien tulee usein pyytää sosiaalityöntekijältä lupa esimerkiksi lapsen hoitoon viemisestä tai matkalle lähtemisestä. Haastateltavien mukaan olisi hyvä tuoda ennakkovalmennuksessa esille se, että sijaisvanhempiana toimiminen vaatii sitoutuneisuutta eri tavalla kuin tavallinen vanhemmuus.

Emmä niiku siinä mielessä näkis mitää parantamisen sillälaila siihen, ainoo vaa et tätä vois niiku vähän et mihin ne sijaisvanhemmat niiku oikeesti sitten sitoutuu että.

Ennakkovalmennuksen sisältöön haastateltavat halusivat enemmän tietoa biologisten vanhempien kanssa toimimisesta. Haastateltavien mukaan biologiset vanhemmat voivat tuoda omat haasteensa sijaisperheen arkeen. Sijaisvanhemmat joutuvat usein toimimaan yhteistyössä biologisten vanhempien kanssa, joilloin heidän kanssaan toimimista tulisi korostaa ennakkovalmennuksessa sijaisvanhempien mielestä vielä enemmän.

Mitä ongelmia voi tulla, ja näin että ku kuitenkin on niiku tiedetään lapsen taustat, tiedetään biologisten vanhempien taustat, kaikki nää että, et miten niiku niitä käsitellä.

No just sitä biologisten vanhempien kanssa toimimista et, enemmän sitä puolta mitä se voi olla.

5.2 Alkuvaiheen tuki Startti osana sijaisvanhemmuuden tukemista

Toisena teemana haastatteluissa oli Lahden seudullisen lastensuojelun perhehoidon kehittämä alkuvaiheen tuki Startti. Kysyimme sijaisvanhemmilta kokemuksia tuesta, tuen materiaalista sekä kehitysehdotuksia tukeen ja sen materiaaliin. Osalla haastateltavista Startti oli jo päättynyt ja osalla se oli vielä kesken.

Alkuvaiheen tuesta eli Startista työelämä halusi saada tietoa sen merkityksestä, materiaalin tarpeellisuudesta sekä tuen kehittamisestä. Kysymykset alkuvaiheen tuesta laadimme yhteistyössä perhehoidon sosiaaliohjaajien kanssa, joiden työnkuvaan alkuvaiheen tuki Startti kuuluu.

5.2.1 Sijaisvanhempien kokemuksia alkuvaiheen tuesta Startista

Sijaisvanhemmat saivat tietää alkuvaiheen tuesta Startista heti sijoituksen alettua sosiaalityöntekijältä. Sijaisvanhemmille annettiin alkuvaiheen tuen materiaali kotiin luettavaksi, jotta he voisivat tutustua tapaamiskertojen teemoihin etukäteen. Sijaisvanhemmilla ei noussut erityisiä odotuksia Startista, heidän odotukset koskivat enimmäkseen sosiaaliohjaajan tapaamisia ja mahdollisuuksia purkaa omia ajatuksiaan ulkopuolisen kanssa.

Ei mulla ollu ainakaa oikeestaan mitään muuta ku just sen että voidaan keskustella sitten näistä mitä sitten onkaan sillä hetkellä mielessä ja mahdollisesti ongelmia ja just sitte kysyä et jos joku rupes askarruttaa.

Alkuvaiheen tukea pidettiin hyvänä jatkumona ennakkovalmennukselle. Startin aikana käytiin läpi uudestaan samoja aiheita kuin ennakkovalmennuksessa ja sijaisvanhemmat kokivat sen hyvänä asiana. Sijaisvanhemmat kokivat, että Startti työskentely on tärkeä sekä pakollinen osa sijaisvanhemmuutta samoin kun ennakkovalmennus.

Et tosiaanki se pitäis olla ihan yhtä pakollinen ku toi PRIDE ni, et se jatkuis siitä tavallaan se sama, sama sellanen huolenpito ja kannustus ja opastus.

Haastateltavien mukaan Startti oli eheä kokonaisuus. Joidenkin sijaisvanhempien mielestä Startissa olleiden teemojen järjestys ja käyntien aikaväli olivat sopivia. Käyntikertojen teemat kuvasivat hyvin sijaisperheen sen hetkistä tilannetta ja tarvetta. Osa sijaisvanhemmista oli taas sitä mieltä, että käyntikertoja olisi voinut olla useammin, sillä sijaisperheen arki voi olla hektistä alkuvaiheessa.

Must se on ollu oikeestaa se Startti kokonaisuutena ihan hyvä ja mä en nää siinä niiku mitää mikä ei olis meidän kohalla toiminu.

Et se oli niiku iha häkellyttävän tarkka siis siinä se rytmi siinä Startissa.

Kysyimme haastatteluissa sijaisvanhemmilta tuliko heidän koko perheensä huomioduksi alkuvaiheen tuen aikana. Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että työskentelyn aikana keskusteltiin koko perheen hyvinvoinnista. Kuitenkin sijaisvanhemmillä oli erilaisia kokemuksia siitä miten perheen sekä biologiset että

sijoitetut lapset oli otettu huomioon työskentelyssä. Osa oli tyytyväisiä siihen, etteivät lapset olleet läsnä Startti -alkuvaiheen tukityöskentelyn aikana kun taas osa haastateltavista oli sitä mieltä, että lapsetkin olisi ollut hyvä ottaa mukaan tapaamiskertoihin ainakin osittain.

Mietin et lapsia ei taidettu siinä tota ees niiku haastatella missää vaiheessa et ne oli aina jossai hoidossansa sitte sillon. Lapsi tais olla muutamman kerran et eiku se oli kotona, niin no kotonahan se oli. Mut kyllä siinä käytiin niiku koko perheen hyvinvointia läpi. Et se oli ainut mitä mä niillekin ihmettelin oli se että ku lapsen ei ois tarvinu sillon olla kotona, et meil ei käyny ketää niiku kattomassa et miten se lapsi voi. Mä sanoin et mähän voin olla minkäläinen narsisti tahansa ja kertoo tässä meiän ihanasta pilvilinnaperheestä ja lapsi on teljettynä jonnekki komeroon. Et tässä mä vaan omaa sädekehääni kiillotan, mut kyl ne sitte huomaa et se on ihan varsin toimiva yksilö, et en ollu teljenny sitä minnekkää ja nipistelly ja tupakalla polteltu.

Sijaisvanhemmat kokivat Startin tärkeäksi sijoituksen alkuvaiheessa.

Työskentelyn aikana saatu henkinen tuki sosiaaliohjaajalta koettiin tarpeelliseksi.

Sijaisvanhemmat saivat ymmärrystä, joka auttoi selviytymään ensimmäisen vuoden aikana. Haastattelussa korostui työskentelyn tarpeellisuus ja se, että alkuvaiheen tukea tulisi tarjota jokaiselle sijaisperheelle valtakunnallisesti.

Nyt ois ollu vaikka just tavallaan vaikka joku ois käyny neuvomassa ja just niiku käytännössä että mitä mä voisin tehdä. Et ois ollu sellasta ymmärrystä, se on niiku se kaiken lähtökohta sellanen henkinen tuki.

Se oli ihan loistava ja et se kans pitäis olla ehdottomasti kaikilla uusilla sijaisperheillä.

5.2.2 Sijaisvanhempien kokemuksia alkuvaiheen tuen materiaalista

Alkuvaiheen tuen työskentelyn tukena käytetään Lahden seudullisen lastensuojelun perhehoidon kehittämää Startti materiaalia. Se koostuu kuudesta eri teemasta, joita käytetään Startin tapaamisten pohjana. Oppaasta löytyy myös vuorovaikutusleikkejä sekä kirjavinkkejä. Sijaisvanhempien mukaan opaslehtinen oli hyvä ja selkeä. Sijaisvanhemmat kuvailivat materiaalia tiiviiksi ja

ytimekkääksi paketiksi, jonka haastateltavat olivat lukeneet ennen sijaislapsen tuloa perheeseen.

Se on must siinä on niiku just äsken sanoit siin on hyvin tiiviit, hyvin niiku kerrottu nää ytimet ja nää, sellai tiivis paketti, paketti et ei varmaa yhtää enempää tarvis ollakkaa.

No ihan jees varmaa tämmönen lyhyt ja ytimekäs, mut mä luulen et tää on vaa tämmönen käsikirja.

Sijaisvanhemmat selasivat haastattelun aikana Startin materiaalia, josta he poimivat itselleen tärkeäksi nousseita teemoja. Mielipiteet teemoista olivat hyvin erilaisia, osa haastateltavista nosti esiin trauman vaikutuksen lapseen, osalla taas biologisten vanhempien kanssa toimiminen oli noussut tärkeäksi.

Ku mä sillon alussa sitä luin ni siin on paljon niiku semmosta tietoa just näitä tässäki traumatisoituneiden vaikutus lapsen kehitykseen ja siinä oli paljon sellasta niiku.

Nää lasten menetykset tätä mun mielest me sillon pohdittiin ja tää on ehkä sellanen mikä itteäki koskettaa sitte ja vähän jotenki pääsee siihen et mitä se lapsi mahdollisesti niiku ajattelee tai kokee. Nii ja sitä paitsi tähän jatkuu tästä mun suosikki aiheesta eli tästä biologisista vanhemmista.

Startin materiaalin käyttö nohtui haastateltavien mukaan arjessa. Syitä tähän olivat arjen hektisyys ja vaativuus. Sijaisvanhempien mukaan sijoituksen alkuvaiheessa arki on vaativaa, koska silloin lapsi kiintyy perheeseen ja vaatii sijaisvanhempien täyden huomion, jolloin sijaisvanhempien mukaan aikaa ei löydy mihinkään ylimääräiseen.

Ja ehkä sillee et mun mielest kaikki tämmönen materiaali ni se ei nyt ihan yks yhteen mee mitä ite välttämättä tarvitsee, mutta sit on kuitenkin jotain mis on tommosii perusasioita ja sitte että voi niitä siihen omaan elämään ja arkeen nivoa. Mut kuitenkin ihan kiva et siit jää joku tämmönen, jos muistais sen jälkeen näit tutkailla et täs on ihan hyviä näit kirjavinkkejä ja muita et näit vois käyttää myös Startin jälkeeki.

Meillä varsinki se eka vuos oli aika rankka ni ei siinä ehi tollasia niiku lukemaa.

Ni ei siitä niiku, sitä on vaan niin elää siinä arjessa ni tommosil plakaateil ei oikeesti niiku mitää. Et ois riittäny et säännöt siinä lyö pöytää et nyt on tällänen hetki teillä ai missä mitä et ku se

arki on niin hektistä ja siin on niin kiinni, ni ei siinä niiku tämmöset on niiku aika sivuseikkoja siinä et siin on tärkeintä vaan se että niiku selviytyy päivästä toiseen.

Haastateltavilta kysyimme miten he kehittäisivät alkuvaiheen tuen materiaalia. Sijaisvanhemmat olivat sitä mieltä, että materiaali voisi olla hieman yksikertaisempi huomioon ottaen sijaisperheen arjen vaativuuden. Haastateltavat toivoivat myös, että materiaalissa käsiteltäisiin myös enemmän asioita sijaisvanhemman näkökulmasta, sillä sijaisvanhemmat kokivat, että Startin materiaalissa keskitytään paljon biologisen vanhemman ja sijoitetun lapsen välisen suhteen tukemiseen.

Ehkä siinä elämänvaiheessa ku se tilanne on niin päällä ni se vois olla niiku vielä yksinkertasempi.

No ehkä täs vaa korostetaa aika paljon sitä biologista niiku sen lapsen ja biologisen vanhemman näkövinkkelistä, et vähän vois ottaa myös sitä meidän roolia et sitä niiku vois kans tähän, just niit meidän tuntemuksia.

5.2.3 Sijaisvanhempien ajatuksia alkuvaiheen tuen kehittämisestä

Haastatteluissa kysyimme, miten sijaisvanhemmat kehittäisivät Starttia. Sijaisvanhemmat olivat yleisesti ottaen tyytyväisiä alkuvaiheessa saamaansa tukeen ja Startti työskentelyyn, kuitenkin joitain kehittämisen kohteita löytyi.

Kuten jo edellä mainitsimme, sijaisvanhempien mielestä sijoitetun lapsen huomioiminen ja työskentelyyn mukaan ottaminen koettiin tärkeäksi. Sijaisvanhempien mielestä olisi hyvä, jos sosiaaliohjaaja tarkkailisi sijoitetun lapsen ja sijaisvanhemman välistä vuorovaikutusta. Haastateltavat halusivat työskentelyä kehitettävän siihen suuntaan, että sijoitetun lapsen mukana oleminen ainakin osittain työskentelyssä mahdollistuisi.

Mut se oli vähän niinku semmonen et ehkä no niiku siihen alkuu sen Startin tiimoilta ois voinu olla semmosia niiku et ois tavattu myös sitä lasta jollain tavoin. Ja siihen ois voinu niiku viel tukea jos tarvetta ja et joku semmonen käynti siin ois voinu olla ihan kiva mikä ois voinu olla vaikka vaa et leikitää tunti tossa ja ollaa ja ne ois niiku kattonu että tarviiko tästä niiku jotai jatkotoimenpiteitä.

Alkuvaiheen tukeen haastateltavat olisivat myös toivoneet kokeneen sijaisvanhemman läsnäoloa, joka olisi tuonut uusille sijaisvanhemmille näkökulmia arkeen käytännöntasolla. Haastateltavat sijaisvanhemmat kokivat, että jo PRIDE -ennakkovalmennuksessa kokenut sijaisvanhempi toi hyvin esille omia kokemuksiaan sijaisvanhemmuudesta ja näin ollen saman toivottiin jatkuvan alkuvaiheen tuessa. Kokeneen sijaisvanhemman haluttaisiin tuovan alkuvaiheen tukeen omia näkökulmiaan ja kokemuksiaan sijaisperheen arjesta.

Olis ollu joku joka olis ollu tietyl tapaa niinku samalla viivalla meidän kanssa eli jo oleva sijaisvanhempi, ni se ois voinu ehkä tuoda siihen jotaki.

Ehkä mä en tiää voisko siin olla siis sijaisvanhempiki.

Kehittämisehdotuksena sijaisvanhemmilta nousi työnohjauksen tarjoaminen kaikille sijaisvanhemmille. Haastateltavat olisivat kaivanneet jo Startin ohella työnohjausta ja joillekin haastatelluista sitä ei tarjottu lainkaan.

Ennakkovalmennuksessa puhutaan työnohjauksen tärkeydestä, kuitenkin haastateltavien mukaan sitä harvemmin tarjotaan ensimmäisenä vuonna. Sijaisvanhemmat toivoivat, että työnohjausta annettaisiin jo Startin aikana ja sitä jatkettaisiin koko loppusijoituksen ajan säännöllisesti. Haastateltavat kokivat työnohjauksen olevan henkilökohtaisempaa, jossa he saavat purkaa tuntojaan täysin ulkopuoliselle henkilölle.

Vois olla et jo siis muun muassa työnohjauksesta puhuttais enemmän ja sitä myös niinkun automaattisesti tarjottais sijaisvanhemmille, sitä mahdollisuutta ettei se olis sitä että mitä se on nyt ollu et se niiku ihan ite joudut etsimään että, etsimään ja kyselemään onko vai ei, vaikka siitä pridessä puhutaan hirveesti työnohjauksestakin, mutta kyl se jää niiku sen sijaisvanhemman harteille sitte ruveta että hei, vaan et se pitäis niiku jotenki liittää tän Startin lisäksi, että sul tulis se työnohjaus.

Ja sitte just siitä työnohjauksesta meille ruvettiin puhumaan puolentoist vuoden päästä. Meille laitettiin sähköpostia et haluatteko työnohjausta. Tämmönen sähköposti ja mä olin ihan et mitä se on, mä en oo kuullukkaa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa käsittelemme tutkimustuloksista tehtyjä johtopäätöksiä. Jaamme johtopäätökset kahteen eri alalukuun, PRIDE -ennakkovalmennukseen sekä alkuvaiheen tukeen Starttiin. Vertailemme saatuja tutkimustuloksia teoreettiseen viitekehykseen sekä aiempiin tutkimustuloksiin. Ennakkovalmennuksen osalta kuitenkin aiempia tutkimuksia löytyy vähän, joten perustamme johtopäätökset tältä osin muihin teoreettisiin lähteisiin. Tutkimusjoukkomme on suhteellisen pieni, joten emme pyri tekemään yleistyksiä, koska jokaisen kokemus on henkilökohtainen ja siten yhtä arvokas.

6.1 Ennakkovalmennus

Haastatteluissa kävimme läpi sijaisvanhempien omia kokemuksia PRIDE -ennakkovalmennuksesta. Haastatteluiden aikana keskustelimme sijaisvanhempien kanssa heidän omista odotuksistaan ennakkovalmennusta kohtaan, kokemuksiin valmennuksesta ja sen mahdollisia kehittämisehdotuksia. Sen lisäksi kysyimme PRIDE -ennakkovalmennuksessa käytetystä materiaalista ja tehtävistä sekä niiden toimivuudesta. Ennakkovalmennuksesta saadut tulokset perustuvat jokaisen sijaisvanhemman henkilökohtaiseen kokemukseen, jonka vuoksi niitä ei voida yleistää. PRIDE -ennakkovalmennukseen liittyviä tutkimuksia löytyy vähäisesti, emme löytäneet tutkimuksia, joissa olisi ollut sama näkökulma kuin meillä. Tästä syystä emme voi peilata juurikaan saatuja tuloksiamme ennakkovalmennuksen osalta teoriaan.

Jotta hakijat saavat hyvät valmiudet toimia sijaisvanhempina, ennakkovalmennus on välttämätön ja itsestäänselvyys (Aho-Kaipio 2012, 70). Ennakkovalmennus koettiin negatiivisena ja pakollisena meidän tutkimuksessamme, vaikka sijaisvanhemmuus perustuu vapaaehtoisuuteen ja jokainen haastattelemamme sijaisvanhempä oli motivoitunut tehtäväänsä. Ajan myötä asenteet ennakkovalmennusta kohtaan kuitenkin muuttuivat myönteisemmiksi. Mehtonen (2008) käsittelee tutkimuksessaan sijaisvanhempien kokemuksia heidän saamastaan tuesta. Tutkimuksessa selvitetään sijaisvanhemmaksi ryhtymiseen vaikuttavia tekijöitä, joita ovat aiemmat kokemukset ja tieto

sijaisvanhemmuudesta, perheen omat resurssit sekä lasten hyvinvointi (Mehtonen 2008, 61). Vertaamalla haastatteluihimme esiin nousseita odotuksia ennakkovalmennuksesta Mehtosen (2008) saamiin tuloksiin, voimme tehdä johtopäätöksen, että nämä samat tekijät ovat vaikuttaneet myös meidän haastattelemiin sijaisvanhempiin. Ennakkoasenteet valmennusta kohtaan yllättivät meidät, koska sijaisvanhemmuus perustuu vapaaehtoisuuteen. Vaikka kokemukset olivat pääosin negatiivisia, kaikki haastateltavat toivat esille ennakkovalmennusryhmän tärkeyden. Haastateltavat kokivat saaneensa ryhmältä paljon tukea ja siellä oli helppo jakaa omia ajatuksiaan. PRIDE -ennakkovalmennus ei ole varsinaisesti vertaisryhmä, mutta samassa elämäntilanteessa olevat sijaisvanhemmat voivat jo siellä jakaa yhdessä tuntojaan. Sijaisvanhemmuus on erilaista vanhemmuutta ja se herättää usein tunteita, jotka voivat olla yllättäviä, hämmentäviä ja pelottaviaakin, jolloin vertaistuki on korvaamatonta (Raitanen 2008, 165).

Tutkimustulostemme mukaan sijaisvanhemmat kokivat ennakkovalmennuksen tarpeellisenä, mutta heidän mielestään sieltä ei kuitenkaan saanut riittäviä valmiuksia sijaisvanhemmuuteen. Tutkimusjoukkomme olisi kaivannut enemmän käytännönläheisyyttä ja omakohtaiseen kokemukseen perustuvia esimerkkejä sijaisvanhemmuuteen. Peltosen (2011, 34) tekemän määrällisen tutkimuksen tuloksista on kuitenkin havaittavissa, että ennakkovalmennus antaa realistisen kuvan sijaisperheen arjesta, niiltä osin kuin se on mahdollista. Tutkimuksessa ennakkovalmennuksesta on saatu riittävästi tietoa sijaisvanhemmuuteen sekä se on vastannut sijaisvanhempien omia odotuksia (Peltonen 2011, 28–29). Mielestämme tutkittaessa kokemusta ennakkovalmennuksesta on huomioitava kokemuksen henkilökohtaisuus ja se seikka, ettei valmennusta voida toteuttaa niin, että jokainen sijaisvanhempi olisi tyytyväinen siihen. Ero tutkimus tulosten välillä voi johtua myös siitä, että Peltosen (2008) tutkimus on tältä osin määrällinen, kun taas meidän tutkimuksemme on laadullinen. Peltosen tutkimuksessa vastausvaihtoehdot olivat valmiina, kun taas meidän tutkimuksessa kysymyksiin vastattiin sanallisesti, joka mahdollisti epäkohtien julkittomisen paremmin.

Haastattelussa ilmeni sijaisvanhempien kokemus siitä, että ennakkovalmennuksessa asioita kerrottiin valikoiden. Heidän mielestään

ennakkovalmennuksen olisi pitänyt valmentaa heitä kohtaamaan sijaisvanhemmuuden nurja puoli. Sijaisvanhemmat toivat voimaakkaasti haastatteluissa esille, että arki sijaisperheenä ei vastannut ennakkovalmennuksessa annettua kuvaa. Arjen sitovuus tuli monelle yllätyksenä sekä ennakkovalmennuksessa annettiin liian ruusuinen kuva sijaisperheen arjesta.

Aho-Kaipion (2012, 55) tutkimuksessa saadut tulokset vastaavat meidän saamiamme tuloksia. Tuloksissa ilmenee sijaisvanhempien tyytymättömyys konkreettisen tiedon puutteeseen ennakkovalmennuksessa. Peltosen (2008, 29, 36) tutkimuksessa sijaisvanhemmat ovat olleet tyytyväisiä ennakkovalmennuksen antamaan kuvaan sijaisperheen arjesta. Tutkimukseen vastanneet olivat saaneet riittävästi tietoa sijaisvanhemmuuteen liittyvistä asioista ja etuuksista. Tutkimustuloksia tarkastellessa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että toinen vertailtavista tutkimuksista on osittain määrällinen ja toinen laadullinen. Tutkimustulosten eriäväisyys voi myös johtua tutkittavien omista henkilökohtaisista kokemuksista.

Ennakkovalmennuksen koulutusmateriaalia ja kotitehtäviä pidettiin Peltosen (2008, 31) tutkimuksessa tärkeinä. Haastatteluissamme sijaisvanhemmat kokivat materiaalin kattavana ja tarpeellisena osana ennakkovalmennusta. Aho-Kaipion (2012) tutkimuksessa selviää sijaisvanhempien pitävän ennakkovalmennuksen tehtäviä työläinä ja vaikeasti ymmärrettävinä. Tehtävät ovat avoimia kysymyksiä, joihin tulee vastata omin sanoin. Sijaisvanhemmat kuitenkin kokivat tehtävien teon yhdistävän heitä, kun niitä tehtiin yhdessä. (Aho-Kaipio 2012, 53–54.) Päädyimme samankaltaisiin tuloksiin omien haastatteluiden perusteella, osa sijaisvanhemmista teki tehtävät yhdessä puolison kanssa, kun taas osa keskusteli tehtävistä yhdessä ennen seuraavaa valmennuskertaa. Kysyimme sijaisvanhemmilta ajatuksia materiaalin käytettävyydestä valmennuksen jälkeen ja yllätyimme, ettei yksikään haastatelluista sijaisvanhemmista ollut palannut materiaaliin uudelleen.

Biologisen perheen osallisuutta sijaisperheen arjessa, lapsen kokemia menetyksiä sekä perhesuhteita yleisesti käydään läpi ennakkovalmennuksessa (Hakkarainen & Koisti-Auer 2008). Haastatteluissa eniten keskustelua herätti juuri lapsen

biologisen perheen tärkeys ja sen tuomat haasteet. Hakkarainen ja Koisti-Auer (2008) pyrkivät PRIDE -kirjassaan tuomaan esiin biologisen perheen tärkeyden niin lapsen kuin sijaisvanhemman kannalta. Sijaisvanhemman on pyrittävä ymmärtämään ja tukemaan lapsen suhdetta biologisiin vanhempiinsa, koska sijaisvanhemman tehtävänä on auttaa lasta ymmärtämään lapsen suhdetta vanhempiinsa sekä antaa lapselle realistinen kuva siitä, miksi lapsi ei voi asua biologisten vanhempiensa kanssa. (Hakkarainen ym. 2008.) Tutkimuksessamme sijaisvanhemmat kertoivat pohtineensa jo ennen lapsen saapumista perheeseen, biologisen perheen mahdollisia vaikutuksia heidän arkeensa. Aho-Kaipion (2012, 52) tutkimuksessa sijaisvanhempien ennakkoluulot ja pelot koskien biologista perhettä hälvenivät PRIDE -ennakkovalmennuksen aikana. Pääsimme tutkimuksessamme samankaltaisiin tuloksiin.

Opinnäytetyössämme yhtenä tarkoituksena oli kerätä ideoita sijaisvanhemmilta ennakkovalmennuksen kehittämiseksi. Sijaisvanhemmat toivoivat valmennukseen lisättävän tietoa arjen sitovuudesta sekä käytännönläheisempiä vinkkejä arkeen. Monille sijaisvanhemmille arjen sitovuus oli tullut yllätyksenä ja tämän takia he kokivat tärkeäksi tuoda jo ennakkovalmennuksen aikana esille se, että sijaisvanhemmuus on erilaista vanhemmuutta. Se vaatii enemmän sitoutuneisuutta ja voi olla raskaampaa. Tässäkin kohtaa haastattelua tuotiin vahvasti esille biologisen perheen merkitys sekä sen vaikutus sijaisperheen arkeen. Toivottiinkin, että ennakkovalmennuksessa korostettaisiin biologisten vanhempien kanssa toimimista.

6.2 Startti- alkuvaiheen tuki

Startti alkuvaiheen tuki on kehitetty vuonna 2009 osana Päijät-Hämeen seudullisen lastensuojelun perhehoidon hanketta (Seudullinen perhehoitoyksikkö 2011). Haastattelimme sijaisvanhempia, joista yhdellä perheellä alkuvaiheen tukityöskentely on vielä kesken ja muilla se on päättynyt. Haastatteluissa keskityimme kokemuksiin alkuvaiheen tuesta ja miten sitä tulisi kehittää palvelemaan vielä paremmin uusia sijaisvanhempia.

Sijaisperheitä tuettaessa perhehoidon rakenteiden tulee olla kunnossa, työn tulee olla rittävästi resursoitua ja työntekijöiden ammattitaitoisia. Sijaisperheiden tukemisen tulee perustua jokaisen perheen yksilöllisiin tarpeisiin. (Ketola 2008, 46.) Startti koettiin tutkimuksessamme hyvänä jatkumona ennakkovalmennukselle, koska siellä kerrattiin samoja asioita kuin ennakkovalmennuksessa. Sijaisvanhemmat pitivät työskentelyä tarpeellisena ja heidän mielestään se tulisi olla pakollinen jokaisella sijaisvanhemmalla niin kuin ennakkovalmennuskin. Kysyttäessä sijaisvanhemmilta odotuksia alkuvaiheen tuesta, heidän odotukset kohdistuivat sosiaaliohjaajan tapaamisiin ja sitä kautta saatavaan keskusteluapuun. Aho-Kaipion (2012, 72) tutkimuksessa käy myös ilmi, että alkuvaiheen tuki on tarpeellinen ja tärkeä ja että tuen tulisi myös olla pakollinen jokaiselle sijaisvanhemmalle.

Mehtosen (2008) tutkimuksessa sijaisvanhemmat kokivat saavansa tukea perheenjäseniltään ja muilta läheisiltään, vertaisryhmistä, sijaislasten syntymäperheeltä, sosiaalityöntekijältä sekä muilta sosiaalialan ammattilaisilta. Tärkeimpänä tuen lähteenä pidettiin kuitenkin muita kuin ammattihenkilöstöä. Sosiaalista tukea koettiin saavan eniten niiltä tahoilta, jotka ovat osallisia sijaisperheen arkeen, esimerkiksi naapureilta ja lastenhoitajilta (Mehtonen 2008, 68–69). Tutkimukseemme haastatellut sijaisvanhemmat korostivat ammattihenkilöltä, tässä tapauksessa sosiaaliohjaajalta saatua henkistä tukea. Sijaisvanhemmat eivät tuoneet haastattelussa esille lähipiiriltä saatavaa tukea. Haastattelussa mainittiin sosiaalisessa mediassa toimivasta ryhmästä, johon Päijät-Hämeen alueen sijaisvanhemmat voivat liittyä ja saada vertaistukea, siitä ei ole kuin maininta muutamassa haastattelussa. Päätelimme, että internetin kautta saatava vertaistuki ei ole vielä tärkeää sijoituksen alkuvaiheessa. Kaipion (2008, 41) mukaan erityisesti sijoituksen alussa moni sijaisvanhempi kokee olevansa yksin ja uupunut, jolloin omien verkostojen kautta tai PRIDE -ennakkovalmennuksen aikana luodut yhteydet muihin sijaisvanhempiin hyödynnetään vertaistukena.

Sijaislapsen tuleminen perheeseen on sijaisvanhemmille sekä perheen mahdollisille biologisille lapsille mullistava asia. Muutoksiin sopeutuminen vie aikaa ja voimia jokaiselta perheenjäseneltä. Sijaisvanhemmat kokivat perheen

biologisten lasten jäävän vähälle huomiolle sijoituksen alussa. (Kaipio 2008, 41, 47.) Alkuvaiheen tuen aikana keskustellaan perheen hyvinvoinnista kokonaisvaltaisesti. Kysyttäessä sijaisvanhemmilta miten lapset huomioitiin työskentelyn aikana, kokemukset olivat hyvin erilaisia. Muutamien sijaisvanhemman mielestä perheen lapsia ei tarvitsisi ottaa mukaan tukityöskentelyyn, kun taas osan mielestä lasten mukaan ottaminen tukityöskentelyyn koettiin tärkeäksi. Sijaisvanhemmat kummastelivat haastatteluissa seikkaa, ettei sijoitettua lasta tavata Startti työskentelyn aikana. Sijaisvanhemmat halusivatkin kehittää työskentelyä siten, että sosiaaliohjaaja tarkkailisi sijaisvanhemman ja sijoitetun lapsen välistä vuorovaikutusta edes yhdellä kotikäynneillä. Sijaisvanhemmat pitivät varsinkin haastavien lasten kanssa tämänkaltaista työskentelyä tärkeänä. Sijaisvanhempien kaipaama muutos sijoitetun lapsen tapaamiseen on astunut voimaan vuoden 2014 alusta. Lakimuutoksen mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on tavattava lasta riittävän usein, joka tulee näkyä asiakassuunnitelmassa. (Lastensuojelulaki 2013/976 29§.) Pääsääntönä olisi, että lapsi tapaisi vastaavaa työntekijäänsä henkilökohtaisesti aktiivisen työvaiheen aikana vähintään kaksi tuntia kuukaudessa. Aktiivinen työvaihe pitää sisällään lastensuojelutarpeen selvitys, arvioinnin sekä sijoituksen valmistelun. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän työajasta vähintään puolet tulisi käyttää lasten ja perheiden kohtaamiseen. Muutoksen tavoitteena lapsen oikeuksien kuuleminen ja mielipiteen ilmaiseminen sekä riittävän tiedon ja tuen saaminen. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2013.)

Alkuvaiheen työskentelyssä tukena käytetään Startti-materiaalia, joka koostuu kuudesta eri teemasta sekä vuorovaikutusleikeistä ja kirjavinkeistä. Materiaali jaetaan sijaisvanhemmille ennen sijoitetun lapsen saapumista perheeseen, jotta he voivat tutustua siihen etukäteen. Sijaisvanhemmat pitivät haastatteluissa materiaalia hyvänä ja selkeänä, sitä kuvailtiin tiiviiksi ja ytimekkääksi paketiksi. Annoimme haastattelun aikana Startin materiaalin sijaisvanhemmille selattavaksi, heidän oli tarkoitus poimia itselle tärkeiksi nousseita teemoja. Tässäkin kohtaa tärkeimmiksi teemoiksi nousi biologisten vanhempien kanssa toimiminen sekä trauman vaikutus sijoitettuun lapseen. Materiaalia ei koettu tarpeelliseksi sijaisperheen arjessa. Tätä he perustelivat siten, että sijoituksen alkuvaiheessa arki

on hektistä ja vaativaa eikä energiaa riitä sijaisvanhemmalle mihinkään ylimääräiseen.

Alkuvaiheen tuen materiaalia sijaisvanhemmat haluaisivat kehittää hieman yksinkertaisempaan muotoon. Materiaalilta toivottiin helppolukuisuutta, jotta sitä voisi hyödyntää vaativassa arjessa. Sijaisvanhempien mielestä olisi myös hyvä, että materiaalissa käsiteltäisiin asioita myös sijaisvanhemman näkökulmasta, tällä hetkellä heidän kokemuksensa mukaan materiaalissa keskitytään biologisen vanhemman ja sijoitetun lapsen välisen suhteen tukemiseen. Sijaisvanhemman ja sijoitetun lapsen välisen kiintymyssuhteen luominen tapahtuu sijoituksen alkuvaiheessa, jonka vuoksi olisikin tärkeää huomioida tämä alkuvaiheen tuen materiaalissa. Lapsi tai nuori voi kiintyä turvallisesti ja pysyvästi hoitaviin sijaisvanhempiinsa perhesijoituksessa. Tällä tavoin lapsi saa mallin perhe-elämälle, joka luo perustan turvalliselle kiintymyssuhteelle ja tällä tavoin taataan lapsen normaali kehitys ja kasvu. (Sijaisvanhemmaksi 2014b.) Rauman Remontti hankkeen alkuvaiheen tuessa lapsen ja sijaisvanhemman välisen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen tärkeys on teemana kahdella ensimmäisellä kotikäynnillä (Lähdemäki 2013). Huomasimme vertaillessa Starttia Rauman Remontti hankkeeseen, että Raumalla keskitytään enemmän lapsen ja sijaisvanhemman kiintymyssuhteeseen sekä vuorovaikutukseen, kun taas Startissa on jokaisella kotikäynnillä eri teemansa aina sijaisperheen arjesta biologisen perheen kanssa toimimiseen.

Sijoituksen alkuvaiheessa työnohjaus koetaan tarpeelliseksi, koska kiintymyssuhdetta on hankala luoda. Perhehoitaja tarvitsee työnohjausta erityisesti haastavissa kasvatustilanteissa oman jaksamisensa turvaamiseksi. Työnohjaus voi olla joko yksilö- tai ryhmämuotoista. Työnohjaajalla tulisi olla aikaisempaa kokemusta lastensuojelusta, jotta työnohjaus onnistuisi. (Ketola 2008, 49–50.) Perhehoitajat toimivat tehtävässään yksin ilman työyhteisön tukea, jolloin työnohjauksen merkitys korostuu. Haastavia tilanteita kohdataan toistuvasti yksin, joka voi johtaa siihen, että ajatukset alkavat kiertää kehää ja kyky huomata ratkaisuja hämärtyy. Työnohjauksen avulla vapautetaan energiaa, joka on sitoutunut keskeneräisten asioiden sekä ongelmien pohtimiseen. Tällä tavoin työnohjattava eli perhehoitaja saa tilaa omille oivalluksille ja näkökulmille.

Sujuvassakin arjessa työnohjausryhmä on monille sopiva tukimuoto. Sijaisvanhemmilla tulisi olla mahdollisuus jatkuvasti tai tilapäisesti haastavissa tilanteissa riittävään yksilö- tai parisuhdetyönohjaukseen. (Amante 2014.) Haastattelemamme sijaisvanhemmat kaipasivat alkuvaiheen tuki työskentelyn rinnalle työnohjausta. Heidän mukaansa työnohjausta tarjotaan Päijät-Hämeen alueella toimiville sijaisvanhemmille vähäisesti. Sijaisvanhemmat totesivat haastattelun lopuksi, että työnohjausta tarjottaisiin perhehoitajille automaattisesti yhtenä tukimuotona sijoituksen alussa.

Peltosen tutkimuksessa (2011, 39) sijaisvanhemmat toivoivat kokeneita sijaisperheitä vierailemaan PRIDE -ennakkovalmennukseen sekä jokaiselle sijaisvanhemmaksi aikovalle pariskunnalle oman ”tutor”-perheen, jonka luona voisi vierailla. Omassa tutkimuksessamme sijaisvanhemmat kaipasivat alkuvaiheen tukeen kokeneen sijaisvanhemman läsnäoloa sosiaalihoajaan rinnalle. Tätä he perustelivat siten, että kokenut sijaisvanhempi voisi kertoa tuoreelle sijaisvanhemmalle omia alkuvaiheen kokemuksiaan ja antaa käytännöllisiä vinkkejä arkeen. Sosiaalihoajaajalla ei ole kokemusta sijaisvanhempana toimimisesta, jolloin sijaisvanhempi ei välttämättä saa sellaista tukea kuin tarvitsisi. Joissain tapauksissa sijaisvanhempi tarvitsee kokeneemman sijaisvanhemman tukea ja ohjausta, jolloin tukimuotona voidaan käyttää mentorointia. Hakkaraisen ym. (2012, 29) mukaan mentorointi on suhteellisen uusi tukimuoto, jota voi antaa mentorointikoulutuksen käynyt perhehoitaja. Haastatteluiden perusteella tulimme johtopäätökseen, että sijaisvanhemmat kaipaivat mentorointia yhdeksi työskentelytavaksi alkuvaiheen tukeen.

Alkuvaiheen tuki yhdessä PRIDE -ennakkovalmennuksen kanssa ovat tärkeät tukimuodot, jotta sijaisvanhemmat jaksaisivat paremmin tehtävässään. Tutkimuksessamme kävi ilmi se, että vaikka sijaisvanhemmat eivät kohdistaneet erityisiä odotuksia alkuvaiheen tukeen, sitä pidettiin kuitenkin pakollisena, tärkeänä ja välttämättömänä työmuotona. Perhehoidon osuuden lisääminen sijaishuollossa on perusteltua etenkin sen edullisuuden, mutta myös sen kodinomaisuuden vuoksi. Perhehoitajista on kuitenkin pulaa. Onkin tärkeää kuunnella sijaisvanhempien kokemuksia ja niiden pohjalta kehittää systemaattinen

ja kattava tukiverkosto. Tällä tavoin saadaan rekrytoitua uusia perhehoitajia sekä jo rekrytoidut perhehoitajat pysymään sijaisvanhempina. (Mehtonen 2008, 75.)

7 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Eettisyys on vahvasti sidoksissa tutkimuksen luotettavuuteen. Eettisiä vaatimuksia tutkimuksessa ovat aiheen valinta, tutkittavien henkilöiden kohtelu sekä epärehellisuuden välttämättäminen. Tutkimusaiheen valinnassa on syytä miettiä kenen ehdoilla tutkimusta tehdään ja miksi tutkimukseen ryhdytään. Tutkittavien henkilöiden kohtelussa on pohdittava miten heiltä pyydetään suostumus haastatteluun, millaisia tietoja heille annetaan sekä miten heiltä saatu tieto säilytetään. Tutkimuksessa tulee välttää epärehellisyyttä kaikissa vaiheissa. Epärehellisyydeksi tulkitaan toisten tekstien plagiointi, toisten tutkijoiden osuuden vähätteleminen, tutkimustuloksien kritiikitön yleistäminen sekä harhaanjohtava raportointi. Hyvä tutkimus on tehty näitä eettisiä peruseriaatteita kunnioittaen. (Hirsjärvi ym. 2004, 25–28.)

Tutkimuksessa haastateltaville kerroimme puhelimitse mitä tutkimuksemme käsittelee ja aikomuksestamme nauhoittaa haastattelut. Asiat käytiin uudestaan läpi haastattelun alussa. Tutkimuksessamme pyysimme haastateltavilta suostumuksen haastatteluun erillisellä lomakkeella (LIITE 3), jossa kerroimme haastattelumateriaalin käytöstä opinnäytetyössämme sekä materiaalin hävittämisestä tutkimuksen valmistuttua.

Anonymiteetin säilyttäminen tutkimuksessa on yksi eettisyyden peruste. Tutkittavilla tulee olla mahdollisuus säilyä anonymeinä eli heidän henkilöllisyytensä salataan. Tutkijan kannalta haastateltavien anonymiteetin säilyttäminen on vapautta lisäävä seikka, koska silloin tutkija voi käsitellä tutkimustuloksiaan aiheuttamatta haittaa tutkittaville. Joissain tilanteissa lupaus henkilöllisyyden salaamisesta voi rohkaista haastateltavia kertomaan avoimemmin ja rehellisemmin tietojaan tutkittavasta aiheesta. Anonymiteetin säilyttäminen valmiissa tutkimuksessa voidaan toteuttaa eri keinoin, tutkittaviin voidaan viitata numeroilla tai kirjaimilla. Tutkijan tulee siis tehdä kaikkensa, jotta haastateltavien henkilöllisyys pystyy salassa. (Mäkinen 2006, 114–115.) Omassa tutkimuksessamme olemme ottaneet tämän seikan huomioon siten, että käsittelemme haastatteluaineistosta saatua tietoa yleisellä tasolla. Tutkimuksessamme käytetyistä sitaateista olemme jättäneet tunnistetiedot pois

sekä olemme jättäneet sellaiset sitaatit huomioimatta, joista haastateltavien henkilöllisyys voi paljastua.

Esitimme jokaiselle haastateltavalle samat kysymykset samassa järjestyksessä. Valmiiden kysymysten jälkeen annoimme sijaisvanhemmille mahdollisuuden kertoa omia ajatuksiaan ja keskustelu kääntyi usein sijoituksen eri vaiheisiin. Tuodaksemme esille kaiken tarpeellisen tiedon, litteroimme jokaisen haastattelun kokonaisuudessaan. Analysointivaihe oli aikaa vievää ja aineiston ryhmittely osoittautui joiltain osin haasteelliseksi, esimerkiksi yhdistävien tekijöiden löytäminen aineistosta. Tutkimustuloksissamme käsittelemme ainoastaan haastatteluista saatua aineistoa ja vertaamme sitä aiempiin tutkimuksiin ja teoretietoon johtopäätöksissämme. Tutkimusjoukkomme on suhteellisen pieni, joten emme voi tehdä yleistyksiä tutkimustuloksistamme. Tutkimuksemme perusteella voi kuitenkin saada kuvan millaisena sijaisvanhemmat kokevat ennakoivaltensa sekä ensimmäisenä vuotena saamansa tuen.

Analyysivaiheessa kävimme ensin molemmat läpi koko haastattelu materiaalin vuorotellen. Teimme alleviivauksia mielestämme tärkeistä lauseista, joita sitten vertailimme yhdessä. Analyysivaihe oli haastavampi kuin osasimme odottaa. Analyysi taulukon yhdistäviä tekijöitä oli ajoittain haastavaa löytää. Molemmilla oli onneksi koko prosessin ajan samanlainen ajatusmaailma siitä, mitä tutkimukseen otettaisiin mukaan. Analyysivaiheen jälkeen oli helppo aloittaa tutkimustulosten kirjoittaminen yhdessä, kun koko tutkimusaineisto oli saatu yhteen kehykseen.

8 POHDINTA

Lastensuojelun perhehoito ja sijaisvanhempien tukeminen kiinnostivat meitä ja halusimme tehdä tutkimuksen, josta olisi hyötyä käytännössä. Tutkimuksen aiheen saimme lastensuojelun perhehoidolta. Tutkimuksessamme keskityimme PRIDE -ennakovalmennuksen ja alkuvaiheen tuen Startin merkitykseen sijaisperheen arjessa Päijät-Hämeen alueella. Meille tärkeää oli käsitellä aihetta sijaisvanhempien kokemusten kautta, koska on tärkeää saada tietää miten sijaisvanhemmat kokevat saamansa tuen ja kuinka sitä voisi kehittää sijaisvanhempien tarpeita vastaavaksi. Sijoituksen alussa tärkeitä asioita ovat PRIDE -ennakovalmennus, tieto lapsesta, erilaisten tukien merkitys, yhteistyö sosiaalityöntekijän kanssa, yhteydenpito biologiseen sukuun sekä kiintymyssuhteen merkitys (Aho-Kaipio 2012, 70). Näitä samoja aiheita nousi esille myös meidän tutkimuksessamme.

Toteutimme tutkimuksemme laadullisen tutkimuksen menetelmin. Koimme sen aiheen kannalta hyväksi, koska tutkimme sijaisvanhempien kokemuksia, jolloin on parempi, että haastateltava saa vastata kysymyksiin sanallisesti. Tällä tavoin taataan tutkimuksen eettisyyden toteutuminen ja annetaan haastateltavalle mahdollisuus kertoa vapaasti kokemuksistaan. Käytimme puolistrukturoitua haastattelua ja laadimme kysymykset valmiiksi yhdessä työelämätahon kanssa. Valmiiden kysymysten avulla saimme vastaukset juuri niihin teemoihin kuin halusimme. Näin jälkikäteen haastattelumateriaalia tarkastellessa, huomasimme kysymysten jälkeen, että keskustelun aikana esiin nousi tutkimuksemme kannalta merkittäviä asioita.

Tutkimusjoukkomme jäi mielestämme suppeaksi ja pohdimmekin oliko haastattelukutsujen lähettämisajankohta huono ja oliko sillä merkitystä, että haastattelut olivat perhekohtaisia. Pohtiessa haastatteluja näin jälkikäteen ryhmähaastattelu olisi voinut olla parempi vaihtoehto. Tällöin haastattelutilanteeseen ei olisi kohdistunut haastateltavien osalta niin paljon jännitystä ja silloin olisi myös voinut syntyä sijaisvanhempien kesken keskustelua ja syvällisempää pohdintaa aiheestamme. Toisaalta taas ryhmähaastattelu olisi voinut olla haastava, sillä tutkimuksen tarkoitus oli tutkia omia kokemuksia

PRIDE -ennakovalmennuksesta ja Startti alkuvaiheen tuesta – uuden sijoituksen alussa ja näin ollen osa henkilökohtaisista mielipiteistä olisi mahdollisesti jäänyt näin ollen pois.

Haastattelutilanteet olivat myös meille uusia ja jännittäviä tilanteita. Sijaisperheiden kotiin meneminen, haastatteluiden nauhoittaminen ja haastattelutilanteiden sujuminen olivat asioita, joita jännitimme. Neljään eri haastattelutilanteeseen mahtui tunnetiloja laidasta laitaan, jotka omalla tavallaan uuvuttivat meitä. Pyrimme kuitenkin jokaisen haastattelun jälkeen refleктоimaan asioita yhdessä, sen avulla uusimme voimavaroja jatkaa tutkimusta. Tärkeään rooliin nousi myös opinnäytetyönohjaajamme, jolle saimme aika ajoin purkaa tunteitamme.

Haastattelumateriaalin purku eli litterointi oli aikaa vievää ja turhaudimme prosessin aikana. Litteroidun tekstin ryhmittely toi myös oman haasteensa, koska joitain sitaatteja olisi voinut hyödyntää useammassa ryhmässä. Ryhmittelyn aikana huomasimme, että analyysitaulukon sitaattien valinnassa tulee olla tarkkana. Useimmat sitaateista olivat sellaisia, joissa haastateltavien anonymiteetti ei olisi välttämättä säilynyt. Tämän lisäksi sijoituksen taustatekijät olivat haastateltavilla hyvin erilaiset, jotka tulivat selvästi esille haastatteluissa. Alaluokkien nimeäminen oli hankalaa, koska sitaateille oli vaikeaa löytää kuvaavia ilmauksia yhdellä sanalla. Aineiston analysointi oli näin kokemattomille tutkijoille haastava ja aikaavievä osio, johon emme olleen osanneet varautua. Analysointitapa oli tutkimukseemme sopiva, valitsimme saman tavan uudelleen.

Meidän käsityksemme PRIDE-ennakovalmennuksesta tutkimuksen alkaessa olivat erilaiset. Toinen meistä ei tiennyt juuri mitään ennakovalmennuksesta kun taas toisella oli tietoa valmennuksesta ja sen sisällöstä. Käsityksemme mukaan lähikerrat olisivat opetustunteja, joissa asioita käsiteltäisiin koulunomaisesti. Haastatteluiden myötä oli mukavaa huomata, että tapaamiskerroilla asioita käsitellään keskustellen ja yhdessä ryhmän kanssa pohtien. Odotimme, että sijaisvanhemmat olisivat olleet innostuneempia ennakovalmennuksesta ja kokeneet saaneensa sieltä enemmän eväitä sijaisperheen arkeen. Oli myös yllättävää huomata miten paljon PRIDE -ennakovalmennus jakaa

sijaisvanhempien mielipiteitä sekä kuinka suuri merkitys ryhmällä sekä vetäjällä on valmennuksen onnistumisessa. Ennakkovalmennuksesta saatava kansio koostuu kotitehtävistä sekä muusta materiaalista, joita kerätään koko valmennuksen ajan. Tutkimuksemme mukaan materiaalin käyttö ennakkovalmennuksen jälkeen on vähäistä, koska materiaalia ei koettu tarpeelliseksi arjessa. Toisaalta yllätyimme tuloksesta, mutta toisaalta jos itse pohdimme asiaa tavallisen vanhemman näkökulmasta, on ymmärrettävää, ettei ensimmäisenä tule mieleen etsiä ratkaisua opuskirjoista vaan todennäköisemmin vertaiselta tai internetistä. Sijaisvanhemmuus on ammatillisen vanhemmuuden lisäksi tavallista vanhemmuutta, jossa kokemus kertyy eletyn elämän kautta. Mielestämme olisi hyvä jos ennakkovalmennuksessa otettaisiin enemmän huomioon se, että jokainen sijaisvanhempi löytää oman tavan toimia ja olla vanhempi oman kokemuksen kautta niin kuin jokainen vanhempi biologisen lapsensa kanssa. Pohdimmekin olisiko syytä päivittää materiaali sellaiseksi, että siitä tulisi käytettävyydeltään parempi ja näin ollen palvelisi sijaisperheitä arjessa paremmin.

Sijaisvanhemmuus kuten vanhemmuus yleensä on sitovaa, monikaan sijaisvanhempi ei ollut osannut tähän varautua. Haastatteluissa nousi esille esimerkiksi luvan kysyminen sosiaalityöntekijältä koskien sijoitetun lapsen viemistä ulkopuoliselle henkilölle hoitoon. Tämä oli yllättänyt sijaisvanhemmat, mutta myös meidät. Meitä jäikin mietyttämään haastatteluiden jälkeen miten siihen ei ollut osattu varautua. Ennakkovalmennuksessa täytyisikin mielestämme tuoda selvästi esille normaalia arkea rajoittavat tekijät sekä arjen sitovuus. Meidän kesken keskustelua herätti se, miten vähän ennakkovalmennuksen sisällössä on arjen vaativuudesta ja sitovuudesta keskustelua. Ennakkovalmennuksen sisältöön tulisikin lisätä tietoa arjen sitovuudesta, koska mielestämme tällä tavoin tuettaisiin sijaisvanhempien jaksamista ja luotaisiin oikeanlainen kuva arjesta tuleville sijaisvanhemmille.

Opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa käsityksemme oli, että alkuvaiheen tukea tarjotaan vain Päijät-Hämeen alueella toimiville sijaisvanhemmille. Prosessin edetessä löysimme kuitenkin monia eri kuntia, joissa alkuvaiheen tukea on lähdetty kehittämään. Sijaisvanhempien kokemuksen mukaan alkuvaiheen tuki on

tarpeellinen jatkumo ennakkovalmennukselle. Alkuvaiheen tuessa keskitytään moneen eri näkökulmaan, esimerkiksi kiintymyssuhteeseen ja biologisen perheen merkitys lapselle. Haastateltavien sijaisvanhempien mielestä Startti keskittyy sijoitetun lapsen ja biologisen vanhemman kiintyysuhteen ylläpitämiseen. Tiedostamme tämän olevan tärkeä seikka, mutta meidän mielestämme olisi tärkeämpää keskittyä alkuvaiheessa sijaisvanhempien ja sijoitetun lapsen väliseen suhteeseen sekä sijaisvanhempien hyvinvointiin.

Mielestämme Startti alkuvaiheen tuki – uuden sijoituksen alussa on tärkeä tuki perheille heidän jaksamisensa tukemiseksi ja sijaisvanhemmat olivatkin suurimmalta osin tyytyväisiä saamaansa tukeen, mutta aloimme pohtia vaihtoehtoja tuelle. Pohdimmekin olisiko hyvä, jos alkuvaiheen tukea tarjottaisiin vain sitä haluaville ja vaihtoehtoisesti niille, jotka eivät koe sitä niin tarpeelliseksi, tarjottaisiin esimerkiksi mentorointia. Mielestämme sijaisvanhempien kanssa tulisi käydä keskustelua sijoituksen alussa heidän toiveistaan koskien tukea. On selvää, että lastensuojelun perhehoito tarvitsee tietoja siitä, miten sijaisperheellä menee ja tuen antaminen kuuluu heidän palveluihinsa, mutta voisiko mahdollisesti Startti tuen ohessa tai sen tilalla olla jokin muu tukimuoto, joka voisi joillekin perheille sopia paremmin. Työnohjaus voisi olla myös hyvä tukimuoto, jossa sijaisvanhemmat saisivat purkaa tuntojaan ulkopuoliselle henkilölle. Mentoroinnin kautta taas sijaisvanhemmat saisivat purkaa tuntojaan sellaiselle ihmiselle, joka on ollut samassa tilanteessa joskus ja sitä kautta saisi myös tukea omiin tunteisiinsa. Kuitenkin olisi tärkeä miettiä millainen mentoroiija olisi, jotta hänellä olisi riittävät valmiudet tehtävään. Mielestämme Startti alkuvaiheen tuki – uuden sijoituksen alussa olisi jopa toimivampi kuin siihen liittäisi mentoroinnin tai työnohjauksen.

Opinnäytetyöprosessin aikana nousi esille muutamia jatkotutkimusaiheita: sijaisvanhempien kokemuksia tuesta, jota tarjotaan muutamia vuosia sijoituksen alkamisesta, olisi hyvä tutkia. Tieto alkuvaiheen tuen päättymisen jälkeisestä tuesta toisi tarpeellista tietoa, millaista tukea jo hieman kokeneemmat sijaisvanhemmat kaipaisivat arkeensa. Tutkimuksemme aikana nousi muutaman kerran esille sijaisvanhempien keskinäinen yhteydenpito niin sosiaalisessa mediassa kuin kasvotustenkin. Vertaistuen vaikutus sijaisvanhempien elämään

sijoituksen alkuvaiheessa olisi hyvä tutkimuskohde. Haastateltavana voisi olla niin vertaistuen saajia kuin antajiakin ja heidän omia kokemuksiaan vertaistuesta sijoituksen ensimmäisenä vuonna.

Tutkimusprosessi alusta loppuun on ollut hyvin pitkä ja aika ajoin myös melko haastava, mutta opettavainen matka. Aikataulun osalta kaikki ei mennyt niin kuin olimme suunnitelleet, mutta pienin askelin oli ilo huomata kuinka opinnäytetyömme kehittyi ja samalla itse kehityimme siinä mukana niin kirjoittajina kuin pohtijoinakin. Opinnäytetyömme aikana olemme päässeet kuulemaan tarinoita sijaisperheen elämästä ja arjesta ja sitä kautta voimme käsittää millaista elämä sijaisvanhempana on. Uskomme, että prosessin kautta saamme sosionomin työhön lastensuojelun kentälle tietoa, taitoa ja välineitä kohdata eri elämäntilanteissa olevia ihmisiä.

LÄHTEET

- Aho-Kaipio, J. 2012. Sijaisvanhempien kokemuksia sijoituksen alkuvaiheesta. Pro/gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. [viitattu 9.1.2014] Saatavissa: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/83531/gradu05882.pdf?sequence=1>
- Ahto, A. & Mikkola, P. 1999. Perhehoito lastensuojelussa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 13. Lastensuojelun keskusliitto.
- Amante Oy. 2014. Perhehoidon työnhjaus. [viitattu 21.1.2014] Saatavissa: <http://www.amante.fi/perhehoito/perhehoidon-tyonohjaus/>
- Arkimies, K. 2008. Terveisiä sijaisperheestä! Yhdessä lapsen parhaaksi. Helsinki: Kotimaa-Yhtiöt Oy.
- Back-Kiianmaa, R. & Hakkarainen, P. 2008. Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet ryhtyä sijaisvanhemmaksi. Teoksessa: Ketola, J. Perhehoito- tekemisen ja tukemisen arvoista työtä. Jyväskylä: PS-kustannus, 121-144.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Forsberg, H. & Ritala-Koskinen, A. 2011. From welfare to illfare: public concern for Finnish childhood. Teoksessa Forsberg, H. & Kröger, T. Social work and child welfare politics, 47–64. Through Nordic lenses. The Policy Press.
- Hakkarainen, P. & Koisti-Auer, A. (toim.) 2006. PRIDE-kirja PRIDE-valmennus sijais- ja adoptiovanhemmuutta harkitseville. Helsinki: Pesäpuu Ry.
- Hakkarainen, P., Kuukkanen, M. & Piispanen, H. 2012. Perhehoidon tietopaketti. [viitattu 5.9.2013] Saatavissa: http://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/tietopaketti_2010_screen.pdf
- Hakkarainen, P., Paloniemi, A. & Heinonen, H. 2013. Perhehoitoa kehittämällä vahvistetaan lastensuojelua. Turun sanomat. [viitattu 13.4.2014] Saatavissa: <http://www.ts.fi/mielipiteet/lukijoilta/556516/Perhehoitoa+kehittamalla+vahvistetaan+lastensuojelua>

Hallituksen esitys 252/2006. [viitattu 9.1.2014] Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2006/20060252#id2206527>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos
Helsinki: Tammi

International foster care organisation. 2014. [Viitattu 1.4.2014] Saatavissa:

<http://www.ifco.info/>

Järvinen, L. 2013. Sosiaaliohjaaja. Henkilökohtainen tiedoksianto 18.9.2013.

Ketola, J. 2008a. Perhehoito ennen ja nyt. Teoksessa: Sijoita perheeseen.
Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus,
15-26.

Ketola, J. 2008b. Lasten ja nuorten perhehoito. Teoksessa: Perhehoito- tekemisen
ja tukemisen arvoista työtä. Jyväskylä: PS-kustannus, 27-59

Kulju. 2013 Nuorten ystävät. Sähköposti. Zeynep Gencerille 18.11.2013.

Kunnallinen eläkelaki 2003/549. [viitattu: 30.1.2014] Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030549?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kunnallinen%20el%C3%A4kelaki%202003%2F549>

Känkänen, P. & Laaksonen, S. 2006. Lastensuojelun kehittämisohjelma. Selvitys
sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. [viitattu 12.1.2014]
Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/7d9702b1-7343-49cf-a3e8-36d4ceb9ead1/Loppuraportti.pdf>

Lahden kaupunki. 2013. Lahden lastensuojelupalvelut. Sosiaali- ja
terveystoimiala. [viitattu 15.8.2013] Saatavissa:

[http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/28765C4B1F50B007C2257B55001E7114/\\$file/orgkaaviot_sote%20100413.pdf](http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/28765C4B1F50B007C2257B55001E7114/$file/orgkaaviot_sote%20100413.pdf)

Lahden kaupunki. 2012. Lastensuojelupalvelut. [viitattu 20.8.2013] Saatavissa:

<http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/E2F647DA286A8C7FC22576D60041159>

F

Lahden seudullinen perhehoitoyksikkö. 2011. Startti – Sijaisperheelle sijoituksen alkuvaiheessa annettava tukipaketti. Perhehoidon seudullinen kehittämispäivä 29.9.2011. Julkaisematon lähde.

Laklija, M. Fostercare models in europe-results of a conducted survey. 2011. Forum for quality fostercare, Zagreb. [viitattu 2.4.2014] Saatavissa: <http://www.udomiteljizadjecu.hr/admin/fckeditor/File/publikacije/Foster%20care%20models%20in%20Europe%20-%20results%20of%20a%20conducted%20survey%20-%20Maja%20Laklija.pdf>

Lastensuojelulaki 417/2007 [viitattu 15.8.2013] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lähdemäki, T. 2013. Remontti-hanke. Rauman kaupunki. Sähköposti Zeynep Gencerille 24.10.2013

Mehtonen, A. 2008. Tuettu sijaisvanhemmuus? Perhehoitajien kokemuksia saamastaan tuesta. Pro gradu-tutkielma. Kuopion yliopisto. [viitattu 16.12.2013] Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20090049/urn_nbn_fi_uef-20090049.pdf

Nuorten ystävät huomista varten. 2014. Perhehoitopalvelut. [viitattu 20.1.2014] Saatavissa: <http://www.nuortenystavat.fi/palvelut/perhekuntoutuspalvelut>

Nurminen, K. 2010. Perhehoitoon hurautaneet – hiljainen tieto siirtyy eteenpäin mentoroinnissa. Perhehoitoliitto. [viitattu 29.8.2013] Saatavissa: www.sinut.fi/files/162/mentorointi.pdf

Nurminen, K. 2011. Startti tukee uusia sijaisvanhempia Päijät-Hämeessä. Perhehoitoliitto. [Viitattu 29.8.2013] Saatavissa: http://www.perhehoitoliitto.fi/julkaisut/phlehti4_11/startti.pdf

Pelastakaa Lapset Ry. 2014. Perhehoitotoiminta. [viitattu 13.1.2014] Saatavissa: <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/perhehoitotoiminta/>

Peltonen, E. 2011. Sijaisvanhempien PRIDE-valmennuksen kehittäminen. Opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Ylempi

- ammattikorkeakoulututkinto. [viitattu 16.12.] Saatavissa:
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/29791/peltonen_elina_samk.pdf?sequence=1
- Perhehoitajalaki 312/1992 [viitattu 20.8.2013] Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920312>
- Perhehoitokumppanit. 2014. Lastensuojelua perhehoidossa. [viitattu 15.1.2014]
Saatavissa: <http://www.perhehoitokumppanit.fi/>
- Perhehoitoliitto. 2014a. Lastensuojelun perhehoito. [viitattu 13.4.2014]
Saatavissa: http://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/lapset_nuoret
- Perhehoitoliitto. 2014b. Mahdollisuus elää ja kasvaa perheessä. [viitattu 17.3.2014] Saatavissa: [http://www.perhehoitoliitto.fi/hankkeet/keinu -
_voimauttavat_taidemenetelmat_osaksi_lastensuojelun_perhehoidon_tukitoimia\)](http://www.perhehoitoliitto.fi/hankkeet/keinu_-_voimauttavat_taidemenetelmat_osaksi_lastensuojelun_perhehoidon_tukitoimia)
- Pesäpuu Ry. 2010. PRIDE-ohjelma. [Viitattu 29.8.2013] Saatavissa:
<http://www.pesapuu.fi/pride-ohjelma/>
- Pirkanen, E. 2007. Sijaisvanhempien kokemuksia jaetusta vanhemmuudesta. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. [viitattu 16.12.2013] Saatavissa:
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/78312/gradu02048.pdf?sequence=1>
- Punkanen, T. 2009. Työnohjaus muutoksen moottorina. Helsinki:
Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Raitanen, T. 2008. Sijaisvanhempien vertaisryhmäkokemuksia. Teoksessa:
Perhehoito tekemisen ja tukemisen arvoista työtä. Toimitettu teos. Jari Ketola PS-
Kustannus: Jyväskylä, 161-172.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV-
menetelmäopetuksen tietovaranto. [viitattu 20.1.2014] Saatavissa:
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>
- Saarinen, S. 2006. Arjen ammattilaiset. Sijaisvanhemmuus työnä. Pro gradu-
tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Sijaisvanhemmaksi. 2013. Perhehoidon vahvuudet. [viitattu 20.8.2013]

Saatavissa: <http://www.sijaisvanhemmaksi.fi/perhehoidon-vahvuudet>

Sijaisvanhemmaksi. 2014a. Perhehoidon rakenne Suomessa. [viitattu 19.1.2014]

Saatavissa: <http://www.sijaisvanhemmaksi.fi/perhehoidon-rakenne-suomessa>

Sijaisvanhemmaksi. 2014b. Usein kysyttyä. [viitattu 20.1.2014] Saatavissa:

<http://www.sijaisvanhemmaksi.fi/usein-kysyttya>

Sijaisvanhemmaksi. 2014c. Faktaa sijaisvanhemmuudesta. [viitattu 27.1.2014]

Saatavissa: <http://www.sijaisvanhemmaksi.fi/faktaa-sijaisvanhemmuudesta>

Sijaisvanhemmaksi. 2014d. Ajoissa kotiin -lyhytaikainen perhehoito. [viitattu

1.4.2014] Saatavissa: <http://www.sijaisvanhemmaksi.fi/lyhytaikainen-perhehoito>

Sijaisvanhemmaksi. 2014e. Perhehoidon monet muodot. [viitattu 1.4. 2014]

Saatavissa: <http://www.sijaisvanhemmaksi.fi/perhehoidon-monet-muodot>

Sosiaalihuoltolaki 311/1992 [viitattu 21.8.2013] Saatavissa:

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710?search\[type\]=pika&search\[pi ka\]=sosiaalihuoltolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710?search[type]=pika&search[pi ka]=sosiaalihuoltolaki)

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2011. Lastensuojelua ja perhehoitoa koskevia muutoksia vuosina 2011–2012. [Viitattu 15.8.2013] Saatavissa:

<http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1567443>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon

kehittämishjelma KASTE 2012-2015. [viitattu 15.8.2013] Saatavissa:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Lapsen ja lastensuojelun työntekijän tapaamiset kirjattava asiakassuunnitelmaan. [viitattu 21.4.2014] Saatavissa: <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1863853>

Suokas, A. 2013. Johtava sosiaalityöntekijä. Haastattelu 14.3.2013.

Tapaturmavakuutuslaki 1948/608. [viitattu: 2.2.2014] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1948/19480608>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2013a. Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret viimeisimmän sijoitustiedon mukaan vuosina 2010–2012. Liitetaulukko. [viitattu 18.1.2014] Saatavissa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110691/Tr30_13.pdf?sequence=5

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 2013b. Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret sekä niistä huostassa olleet ja kiireellisesti sijoitetut lapset vuosina 1991-2012. Kuvio. [viitattu 18.1.2014] Saatavissa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110691/Tr30_13.pdf?sequence=5

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuloksellisuustarkastuskertomus. Lastensuojelu. 2012. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 6/2012. [viitattu 18.1.2014] Saatavissa: http://www.e-julkaisu.fi/vtv/lastensuojelu/pdf/6_2012_lastensuojelu_netti.pdf

Viinikainen, S. 2011. Se on hyvä, että sä koitat soittaa mulle... Mallin kehittäminen perhehoitoon sijoitettujen lasten biologisten vanhempien kanssa tehtävään työhön. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto. [Viitattu 15.8.2013] Saatavissa:

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/34615/Viinikainen_Soile.pdf?sequence=1

LIITTEET

LIITE 1 Saatekirje sijaisvanhemmille

LIITE 2 Haastattelukysymykset

LIITE 3 Lupa haastattelumateriaalin käyttämiseen opinnäytetyössä

LIITE 4 Analyysitaulukko

LIITE 1

Saatekirje sijaisvanhemmille

Hyvät sijaisvanhemmat,

Olemme Noora Anttila ja Zeynep Gencer ja opiskelemme Lahden ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi. Teemme opinnäytetyötä sijaisvanhempien kokemuksista sijaisvanhemmuuden ensimmäisestä vuodesta. Opinnäytetyön tavoitteena on saada teiltä tietoa kokemuksistanne ja saamastanne tuesta sijoituksen ensimmäiseltä vuodelta. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa Lahden seudulliselle lastensuojelun perhehoidolle sijaisvanhempien kokemuksista ennakoivammasta ja ensimmäisen vuoden Startti tukipaketista.

Tutkimuksemme toteutetaan haastattelemalla teitä sijaisvanhempia teille sopivassa paikassa sovittuna ajankohtana. Voimme haastatella teitä pariskuntana tai yksittäisenä sijaisvanhempana. Alustavasti haastattelut toteutetaan kesäkuussa 2013. Haastatteluun varaamme aikaa noin tunnin verran. Saatekirjeen mukana on alustava haastattelurunko, jossa on teemoja ja muutamia kysymyksiä, joita tulemme haastattelussa käymään läpi.

Haastattelut nauhoitetaan ja vastauksenne käsitellään luottamuksellisesti.

Tutkimuksen tuloksista teitä ei voida tunnistaa vastaajaksi. Tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tutkimukseen, johon tämä saatekirje liittyy. Aineiston tallentamisen ja analysoinnin jälkeen haastattelu materiaali hävitetään.

Tutkimuksemme valmistuu tammikuussa 2014. Opinnäytetyömme on luettavissa ammattikorkeakoulujen verkkokirjastosta (theseus.fi) julkaisun jälkeen. Teemme myös opinnäytetyön valmistuttua artikkelin tutkimuksestamme Lahden lastensuojelun perhehoidon julkaisemaan Haloo-lehteen.

Tutkimusta koskeviin kysymyksiinne vastaa Zeynep Gencer puhelimitse (044 578 2534) tai sähköpostitse osoitteessa zeynep.gencer@student.lamk.fi.

Ystävällisin terveisin:

Noora Anttila ja Zeynep Gencer

LIITE 2

Haastattelukysymykset

Kertokaa omin sanoin sijaisvanhemmuutenne vaiheista ja ensimmäisen vuoden kulusta. Mistä kimmoke alkaa sijaisvanhemmaksi on tullut?

PRIDE-ennakkovalmennus

1. Miten kuvailisitte ennakkovalmennusta?
2. Millaisia odotuksia teillä oli ennakkovalmennuksesta?
3. Miten koitte PRIDE-ennakkovalmennuksen tehtävät ja ryhmäkeskustelut? Mikä oli oma panostuksenne niihin?
4. Millainen oli ennakkovalmennuksen materiaali? Oletteko palanneet siihen uudelleen ensimmäisen sijaisvuoden aikana?
5. Millaisia valmiuksia ennakkovalmennus antoi sijaisvanhemmuuteenne?
6. Mitä olisitte toivoneet ennakkovalmennukselta lisää?
7. Mikä oli ennakkovalmennuksessa hyvää? Mikä taas ei toiminut?
8. Mikä osa ennakkovalmennuksesta oli teille hyödyllisin? Miksi juuri se?
9. Millaisena koitte PRIDE-ennakkovalmennuksen keston?
10. Milloin PRIDE-ennakkovalmennus päättyi teillä? Sijoittava kunta?

STARTTI-tukityöskentely- alkuvaiheen tuki

1. Kuvaile Starttia. Mitä se on ollut teidän perheelle?
2. Mistä saitte tietoa Startista?
3. Millainen on ollut oma panostuksenne Starttiin?
4. Millaisia odotuksia teillä oli saamastanne tuesta?
5. Startti tukipaketti koostuu kuudesta kerrasta, oliko kertamäärä mielestänne riittävä? Olivatko kerrat tarpeeksi tiheästi? Miten itse jakaisitte käyntikerrat ensimmäiselle vuodelle?

6. Millaisena olette kokeneet Startin?
7. Miten teidän koko perheenne tuli huomioituksi?
8. Koitteko saamanne tuen mielestänne riittäväksi? Perustelee.
9. Mitä tukea olisitte toivoneet lisää ensimmäiselle vuodelle? Käytännön apua? Taloudellista apua? Kotiapua?
10. Mikä oli startissa hyvää? Mikä taas ei toiminut?
11. Mikä osa startissa oli teille hyödyllisin? Miksi juuri se?
12. Miten startti on auttanut teitä selviytymään uudessa elämäntilanteessa?
13. Mitä mieltä olette Startin esitteestä? Mitä muutoksia siihen olisi teidän mielestänne hyvä tehdä?
14. Miten kehittäisitte Starttia?

Mitä muuta haluatte sanoa?

LIITE 3

Lupa haastattelumateriaalin käyttämiseen opinnäytetyössä

LUPA HAASTATTELUMATERIAALIN KÄYTTÄMISEEN
OPINNÄYTETYÖSSÄ

Osallistun Noora Anttilan ja Zeynep Gencerin opinnäytetyöhön sijaisvanhempien kokemuksista sijaisvanhemmuudesta ensimmäisen vuoden ajalta. Annan luvan käyttää haastattelussa esiin tuomiani asioita opinnäytetyössä. Haastattelut nauhoitetaan opinnäytetyön tekemistä varten, jonka jälkeen nauhoitukset tuhotaan. Opinnäytetyö toteutetaan niin, ettei kenenkään haastateltavan henkilöllisyys paljastu.

Kiitos osallistumisesta!

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 4

Analyysitaulukko

